

1. Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Politologie

Čína a Japonsko - interdependence i územní spory a konflikty

Bakalářská práce

Autor: Bohdan Kubáček
Studijní program: B 6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička Ph.D.

Hradec Králové 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením Mgr. Stanislava Myšičky Ph. D.) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 19. 7. 2018

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl srdečně poděkovat Panu Mgr. Stanislavu Myšíčkovi Ph.D. za vedení bakalářské práce, cenné rady na přednáškách i na konzultacích, obzvlášť za mimořádnou vstřícnost a trpělivost.

Anotace

Kubáček, Bohdan. 2018. Čína a Japonsko, interdependence i územní spory a konflikty. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá interdependencí vycházející z teorie neoliberálního institucionalismu ve vztahu k současné Číně a Japonsku. Zároveň analyzuje historické faktory, které dodnes velmi komplikují současné vzájemné politické a ekonomické vztahy těmito největšími světovými ekonomikami. Tato práce si dává za cíl nejenom zmapovat hloubku vzájemné ekonomické závislosti obou asijských ekonomik, ale souběžně podrobněji analyzovat vzájemný historický konfliktní vývoj na konci 19. a v první polovině 20. století. Protože události, které toto období provázely, zanechaly hluboké šrámy dokonce i v současných mezinárodních vztazích. Bohužel nevyřešené územní spory dodnes připomínají nešťastnou společnou historii obou národů. Zároveň kolem sporného území začíná vznikat vojenské napětí, což by v budoucnu nemuselo pro náš svět dopadnout dobře. S mapováním současné ekonomické závislosti se bude práce snažit zjistit, zda je ekonomická provázanost natolik silná, aby případný vzájemný konflikt byl velmi nevýhodný. Přitěžujícím faktorem jsou i do současnosti nevyřešené územní spory, které jsou živoucí připomínkou minulých válečných konfliktů.

Ve výsledku autor práce dochází k závěru, že i přes vzrůstající napětí a historické neshody mezi Japonskem a Čínou a všechny ostatní proměnné jsou oba aktéři na sobě příliš závislí na to, aby své vzájemné spory řešili vojenskou cestou.

Klíčová slova: Čína, Japonsko, ekonomická závislost, územní spor, mezinárodní vztahy

Anotation

Kubáček, Bohdan. China and Japan Interdependence with territorial disputes and conflicts.. Hradec Králové: Philosophical faculty, University of Hradec Králové. 2018. Bachelor Degree Thesis.

The aim of the thesis is devoted to the interdependence theory based on the theory of neoliberal institutionalism in close connection to nowadays Chinese and Japanese relations. This thesis is also focused on historical factors which affects even modern day international relations between these top world economic powers. The main goal of the thesis is to analyse mutual economical dependence, the second goal is a detailed analysis of mutual violent historical development of both of the countries since the end of the 19th century until the first half of 20th century, because the events which happened in the first half of the 20th century made deep scars even in modern day international relations of these countries. Unfortunately, unsolved questions in Sino-Japan territorial disputes open these deep historical wounds in both nations. There is also arising military tension around Sino-Japan disputed territory so it would not end well for the rest of the World. The thesis tries to analyse mutual economical dependence of both of the countries and the thesis tries to answer the question, whether the mutual interdependence is strong enough to preserve the peace despite very bloody mutual history of these countries and unsolved modern day territorial dispute.

In the result the author has come to a conclusion that despite rising tension and historical disagreements between Japan and China and all other conditions are both participants too dependent each on another to solve their mutual disputes with military force.

Key words: China, Japan, economical dependence, international relations

Obsah

1. ÚVOD.....	9
1.1 Představení tématu.....	9
1.2. Použité metody a postup.....	10
1.3 Struktura práce a literatura.....	11
2. Teoretická část.....	14
2.1 Vymezení pojmu.....	14
2.2 Komplexní interdependence.....	17
2.3 Role transnacionálních institucí a vězeňské dilema.....	18
3. Velmocenský vzestup a střet Japonska s Čínou.....	21
3.1 Reformy Meidži.....	21
3.2 Příprava na expanzi do Číny a ztráta Rjúkjú.....	22
3.3 První čínsko-japonská válka 1894–1895.....	23
3.4 Rusko – japonská válka 1904 - 1905.....	24
3.5 Obsazení zbývajícího území Mandžuska.....	25
3.6 Druhá čínsko - japonská válka 1937–1945.....	26
3.7 Odkaz minulosti a jeho dopad na současné mezinárodní vztahy	29
4. Spor o Diaoyu	31
4.1a Ostrovy Senkaku nebo Diaoyu?.....	31
4.1b Poválečná situace a osud Okinawy, Japonska a Senkaku.....	31
4.2 Japonské nároky na Senkaku a jejich právní podstata.....	35
4.3 Hmotné důkazy japonské strany v rámci práva.....	36
4.4 Právní nároky Čínské lidové republiky a Tchaj-wanu na Diaoyu.....	38
4.5 Senkaku z hlediska čínsko – japonské animozity.....	40

5. Aplikace teorie interdependence.....	42
5.1 Míra čínsko-japonské ekonomické interdependence v současnosti.....	42
5.2 Míra rozsahu interdependence Číny ve vztahu k Japonsku.....	47
5.3 Ekonomické vztahy Japonska a Číny, vzájemná ekonomická závislost.....	51
5.4 Tržní propojení Číny s Japonskem, vznik interdependence,.....	54
6. Zapojení Japonska a Číny do mezinárodních institucí.....	58
6.1 Světová obchodní organizace.....	58
6.2 Aplikace neoliberálního institucionalismu z OSN a prosazování zájmů.....	58
7. Budoucnost a další katalyzátory a mediátory napětí.....	60
7.1 Vyhledky do budoucna.....	60
7.2 Komunistická strana jako racionální aktér.....	61
7.3 Problémy regionu a řešení územního sporu	61
7.4 Právoplatný nárok na ostrovy Senkaku.....	62
8. Závěr.....	64
Prameny a literatura.....	67
PŘÍLOHY.....	71

Seznam zkratk a pojmů

PRC: Čínská lidová republika

CR: the Chinese Republic – Čínská republika, známá jako Tchaj-wan, z pochopitelného důvodu jsem se vyhnul zkratce ČR

CP: komunistická strana

CCP: Komunistická strana Číny

KMT: Kuomintang - strana čínských nacionalistů, za občanské války v Číně, hlavní oponent komunistického vůdce Mao Tse Tunga. Strana KMT je dodnes aktivní v Čínské republice Tchaj-wan

USA: Spojené státy americké

USD: americký dolar

OSN: Organizace spojených národů

WTO: Světová obchodní organizace

RB OSN: Rada bezpečnosti OSN

1. ÚVOD

1.1 Představení tématu a význam bakalářské práce

Mnoho teorií mezinárodních vztahů se snaží zachytit fungování současného geopolitického prostředí co možná nejrealněji. Některé se dokonce nechávají slyšet, že jsou realističtější než sám realismus. (Karlson 2004: 7) Co je ale důležité je fakt, že se všechny snaží predikovat vývoj mezinárodních vztahů v době, která se nedá srovnávat s žádnou v dosavadní historii. Ještě nikdy totiž nebyl svět natolik provázaný a globalizovaný, jako je v současnosti. V průběhu druhé poloviny dvacátého století a během jednadvacátého století se lidstvo ještě neumělo ničit tak efektivním způsobem jako v současné době, ale zároveň nikdy nebyla žádná část světa tak silně závislá na té druhé. Tento současný vyspělý a globalizovaný svět nejlépe charakterizuje teorie *neoliberálního institucionalismu* a z něj vycházející interdependence, což je neoliberální teorie, která předpokládá, že státy na sobě obchodně závislé dají přednost míru v blahobytu před válkou, která by je o tento blahobyt připravila. To ve své podstatě může zahrnovat situaci, kdy země s velmi konfliktní a tragickou společnou historií jako Japonsko a Čína udržují těsné vzájemné obchodní vztahy navzdory komplikované historii a dosud nevyřešeným územním sporům, jmenovitě sporu o souostroví Senkaku. Nevyřešené územní spory bychom mohli chápat v případě takto ekonomicky významných hráčů a partnerů jako pouhou otázkou zahraniční prestiže. Je nutné si však uvědomit vzájemnou historickou animozitu Čínské lidové republiky a Japonského císařství. Ke zhoršení současné, relativně klidné situace se zasadilo především Japonsko, které se během své expanze v kontinentální Asii v první polovině 20. století dopustilo vůči Číně řady válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a zločinů proti míru. Ovšem navzdory úspěšnému konci války pro Čínu, mnoho klíčových osob v Japonsku zodpovědných za zvěrstva na japonské půdě bylo amnestováno ze strany Spojených států (včetně císaře). Na samotném konci války většina japonských válečných zločinců získala od USA imunitu. Vzhledem k tomu, že poválečné Japonsko se stalo nejvýznamnějším strategickým spojencem Spojených států v regionu, tak Japonské císařství neslo relativně malé následky za své válečné prohřešky v Číně a v celé Jihovýchodní Asii.

V době vlády Teng Siao – pchinga začalo postupné ožívání čínské ekonomiky, ale ten chtěl ještě přenechat citlivou otázkou územních sporů na budoucí generace a upřednostňoval dobré

vztahy s Japonskem i USA, z čehož plynula ekonomická spolupráce i přísun vyspělých technologií a know how. Ovšem současná Čína je skutečnou ekonomickou i vojenskou velmocí. (Lin 2009: 38)

Toto téma je z hlediska světové politiky dosti důležité, protože jihovýchodní Asie je dalším ekonomickým centrem světa vedle euroatlantického prostoru, a Čína s Japonskem jsou druhá a třetí nejsilnější ekonomika světa, a to hned po USA. Když se v oblasti vyskytne problém, ovlivní to celosvětové dění ekonomicky a v horším případě i vojensky, proto je v zájmu současného světa udržet mír a stabilitu v regionu. Cílem zkoumání v této práci jsou bilaterální vztahy Japonska a Číny vzhledem k jejich ekonomické závislosti i konfliktní historii.

Zodpovězení výzkumných otázek pomůže čtenářům pochopit geopolitický vývoj regionu v souvislostech. Zároveň nám výzkumné otázky práce pomohou lépe objasnit současné bilaterální vztahy Japonska a Číny. Stěžejními výzkumnými otázkami jsou tyto: *Co vedlo historicky ke vzniku tak silné bilaterální animozity u Číny a Japonska? Zabrání ekonomická provázanost i případnému konfliktu i přes společnou historii plnou negativních událostí? Kdo má větší právní nárok na souostroví Senkaku v rámci mezinárodního práva? Jak Senkaku de facto připadly Japonsku?*

1.1 Použité metody a postup

Odpovědi na historické a územní výzkumné otázky nám pomohou důkladně pochopit, proč jsou vzájemné vztahy v kontextu mezinárodní politiky u těchto dvou zemí velice komplikované. Zmíněná témata představují jakési nepříznivé proměnné dokonce v současných mezinárodních vztazích, protože tato témata probouzí mezi Japonskem a Čínou staré rány a zášť. Výzkumná otázka, která se věnuje přímo interdependenci, nám pomůže objasnit, jak v současnosti tyto mocnosti koexistují v ekonomické symbióze a jak si tyto země ekonomicky vzájemně prospívají.

Hypotéza zní: *Ekonomická provázanost Japonska a Číny je natolik silná, že se dá nazvat vzájemnou závislostí neboli interdependencí, která bude velmi příznivě ovlivňovat ekonomiku obou aktérů. To znamená, že interdependence předejde vzájemnému vojenskému konfliktu navzdory výrazné historické animozitě a nevyřešeným pohraničním sporům o souostroví Senkaku.*

Hypotéza bude potvrzena v případě, pokud bude naplněna definice *interdependence* od Roberta Keohana a Josepha Nye, kdy aktéři budou působením *interdependence* dosahovat velmi význačných zisků, o něž by přišli v případě vzájemného konfliktu. A *interdependence* bude snižovat možnost vzniku vojenského konfliktu (Keohane a Nye 2001: 8).

Hypotéza bude vyvrácena v případě, že nebude potvrzena Keohanova definice *interdependence*, kdy vzájemná ekonomická spolupráce nebude natolik výnosná, aby oba aktéry jakkoliv svazovala, případně, že by ekonomický zisk šel lehce substituovat ze třetích zemí. Potvrzení hypotézy nemusí znamenat stoprocentní záruku, že ekonomická závislost předejde konfliktu. Hypotéza však počítá s racionálním chováním zúčastněných aktérů. Stěžejním postupem je analyticko-komparativní metoda, při čemž je kladen důraz na analýzu ekonomických dat i ekonomický vývoj. Současně jsou podrobně analyzovány události, které staví překážky kladným bilaterálním vztahům Japonska a Číny.

1.3 Struktura práce a literatura

První kapitolou je úvod. Ve druhé kapitole se práce zaměří na teoretickou část problému, kdy práce objasní definici neoliberálního institucionalismu a i z něho vyplývající pojem ekonomické *interdependence*. Následně práce představí faktory, které musí případ splňovat, aby se jednalo o *interdependenci* a ne obyčejnou provázanost. K tomu práce definuje zvláštní úroveň tzv. *komplexní interdependence*. Přitom budeme vycházet převážně z autorů Roberta Keohana a Josepha Nye a jejich děl *Power of Interdependence* a *After Hegemony*, nebo z autorů parafrázujících tyto dva (Keohane a Nye 2001: 34). Na závěr se práce soustředí na kritiku neoliberálního institucionalismu

Ve třetí kapitole práce klade značný důraz na společné dějiny Japonska, Čínské lidové republiky a Čínské republiky (Tchai-wanu). Je nezbytné znát trochu podrobněji historické události v souvislostech, pokud chceme pochopit vznik vzájemné zakořeněné animozity. V této kapitole práce analyzuje historii formování těchto tří států od reformy Meidži až ke druhé světové válce. Práce vysvětlí, jak komplikovaně vznikaly tyto státy v současných hranicích, jak je známe v dnešní době. Zároveň práce pomůže čtenáři pochopit důvody vzniku silné historické animozity mezi Japonskem a Čínou v kontextu historických událostí, které nebyly pouze otázkou jednoho válečného konfliktu. Práce si též klade za cíl objasnit jejich společnou, velmi konfliktní krvavou historii a zároveň zdůraznit citlivá témata, jež dodnes

negativně ovlivňují diplomatické vztahy mezi těmito zeměmi. Práce vyvodí důvody vzniku sporného území. Práce bazíruje na premise, kdy pochopení a poznání minulosti je nezbytné k pochopení přítomnosti. I přesto, že práce řeší současné ekonomicko-diplomatické vztahy, je naprosto nezbytné znát klíčové mezníky dějin pro pochopení současného chování těchto dvou mocností v regionu. Proto práce považuje za naprosto klíčové objasnit podrobněji téma tragické a citlivé události tzv. nankingského masakru, aby čtenář mohl porozumět dopadům na současnou čínskou společnost a bilaterální čínsko - japonské vztahy. Samotný nankingský masakr není znám jenom tím, že by si vyžádal statisíce životů, ale hlavně svou krutostí a brutalitou, s jakou se tehdy chovala císařská armáda. Některé nacionalistické kruhy v Číně masakr dokonce popírají nebo zlehčují, celkově má však tato událost dopad i na současné mezinárodní vztahy. Práce bude vycházet z díla autorky Iris Chang, *Nankingský masakr – nejkrvavější prolog druhé světové války* (Chang, 1997), z rozhovorů s přeživšími nankingského masakru a i analýzy od *New Jersey Commission on Holocaust Education* (Holden a Cervi 2007:23) a druhoválečné literatury věnující se Pacifiku, věnující se důležité rusko-japonské válce v roce 1905, jež pomohla formovat předválečné militantní Japonsko.

Ve čtvrté kapitole práce objasní podstatu nevyřešeného územního sporu mezi Čínou a Japonskem o souostroví Senkaku. Práce se zaměří na faktický i právní rámec nevyřešeného územního sporu. Dále se práce krátce zaměří na historický vývoj oblasti kolem ostrovů Senkaku, zároveň práce specifikuje, kde se během války i po ní stvrzuje poválečné uspořádání světa a nových hranic souostroví. Práce zároveň bude předkládat hmotné důkazy obou stran a v kapitole se zaměřením na právo se soustředí na články a odborné texty od čínské odborné veřejnosti, především Christiny Mao. Nakonec autor práce zhodnotí současnou geopolitickou situaci Japonska i Číny a překážkami mírového urovnání sporu o Senkaku. Tento spor je z hlediska mezinárodních vztahů klíčový především proto, že případné neoprávněné vlastnictví ostrovů by mohlo právoplatného vlastníka diskriminovat, což by ještě více vyostřilo napětí v oblasti.

V další, páté kapitole, práce aplikuje interdependenci vycházející z neoliberálního institucionalismu na případ Japonska i Číny. V této části se bude práce věnovat ekonomické provázanosti Japonska a Číny od Tengových reforem až po současnost. Budeme vycházet z již existujících ekonomických analýz hodnotících míru ekonomické provázanosti od autorů jako Johnsona a dále si práce dává za cíl teorii potvrdit podle statistik OEC (The Observatory of Economic Complexity, 2016). OEC jsou elektronické databáze, vytvořené předními ekonomy

univerzity Cambridge, mapující podrobně ekonomické statistiky i ekonomickou komplexnost a provázanost každého státu na každém kontinentu v kontextu celosvětové ekonomiky.

2. Teoretická část

2.1 Neoliberální institucionalismus a interdependence – vymezení pojmu.

2.1.1 Liberalismus, institucionální neoliberalismus, co mají společného a čím se liší?

Na poli humanitních věd došlo v 80. a 90. letech dvacátého století ke vzniku dvou slavných liberálních mezinárodních teorií, vycházejících z předcházejícího liberalismu. Ta první vešla ve známost jako *neoliberální institucionalismus*, vycházející z literárního díla Roberta Keohana, a ta druhá, vytvořená Moravscsikem¹, je známá jako *liberální teorie*. Samotná liberální teorie je pro práci ovšem méně podstatná. Řada autorů se stále drží tvrzení, že Keohanovým záměrem bylo sloučení dvou směrů – realismu a liberalismu, i když sám Keohane toto tvrzení později pozměnil. Samotná teorie liberalismu staví *jednotlivce do hlavní role hybatele mezinárodních vztahů* a počítá s tím, že se mezinárodní vztahy transformují. Neoliberální institucionalismus sice též počítá s proměnou mezinárodních vztahů, ovšem rozhodně u něho neplatí druhý postulát liberalismu, jenž považuje jednotlivce za hlavního aktéra mezinárodních vztahů. Podle mínění Karlase obsahuje neoliberalismus myšlenky liberalismu ve větší míře, než samotný institucionální neoliberalismus z toho důvodu, že liberální teorie pokrývá oba základní postuláty liberalismu, zatímco u neoliberálního institucionalismu je to v menší míře rozdílné (Karlas 2004: 5-6).

Jiní autoři než tvůrce Keohane pojednávají o neoliberálním institucionalismu přímo z jeho pohledu na mezinárodní organizace, jež pomáhají zlepšit a zároveň provázat mezinárodní vztahy a to jak z politického, tak ekonomického hlediska. Jose Grieco ve svém díle *State Power and World Markets* (Grieco a Ikenberry 2003: 6-8) definuje mezinárodní organizace v rámci neoliberálního institucionalismu, jakožto jakési zprostředkovatelské řešení vzájemných problémů. Dále konstatuje v rámci transformace mezinárodních vztahů, že během vojenského převratu určité junty v Jižní Americe nebo konfliktu ve východní Evropě mohou mít události dopad na jinou část světa, stejně jako například vysoká cena práce v Číně. Z čehož celkově vyplývá zájem všech zainteresovaných aktérů - států, vyřešit daný problém co nejvýhodnější možnou cestou, aby na tom každý „sobecký aktér“ utrpěl co nejmenší možnou újmu. Zároveň je v zájmu zúčastněných stran, aby aktéři dosáhli nejvyššího možného ekonomického zisku. Následně Grieco do své práce zahrnuje rychlý pokrok současného světa

jako proměnnou, se kterou je nutno počítat a pracuje s faktem rychlé modernizace, inovace, digitalizace robotizace a celkové globalizace, jež provázala svět v posledních dekadách. To vše systematicky přispívalo ke vzniku tzv. *interdependence* a značnou roli hrály i mezinárodní organizace. Konkrétně mezi ně patří organizace sdružující všechny státy: *Světová obchodní organizace*, *Mezinárodní měnový fond*, *Organizace spojených národů*, *Světová obchodní banka*. Ovšem podle Grieca je též nezbytné zařadit obchodní, politické i vojenské organizace s úzkým okruhem členství, jako například vznikající organizaci *Transpacifického partnerství* nebo současnou *Evropskou unii*, *Severoatlantickou alianci*, *Ligu arabských států* nebo ropný kartel známý jako *Organizace zemí vyvážejících ropu*. Stejně tak by sem patřily i multilaterální organizace s velmi malým počtem členů jako *Visegrádská skupina*, *Liga severu aj.* (Grieco a Ikenberry 2003. 110-123)

2.1.2 Neoliberální institucionalismus podle Keohaneho:

Původně během tvorby teorie *neoliberálního institucionalismu* se sám Keohane snažil o spojení *liberalismu* a *idealismu*, později však svůj pohled na věc redefinoval a stanovil ve svém díle *After Hegemony* prohlášení, podle něhož nelze teorii neoliberálního institucionalismu chápat jakožto jejich syntézu, nýbrž jako samostatnou teorii, rovnocennou idealismu i realismu. (Keohane 1984: 21). Jak bylo poznamenáno již výše, je podle Keohaneho základním aktérem mezinárodních vztahů stát a ne jednotlivec nebo sociální skupiny, jak je definováno v teorii *liberalismu*. Stát je v tomto případě *samostatným* aktérem, stejně tak je stát aktérem *jednotným, sobeckým a racionálním*. A proto lze chápat základní pohnutky ke směřování mezinárodní politiky státu tak, že jsou vedeny čistě z egoizmu, racionality a snahy dosáhnout maximálního možného zisku. Podle Keohaneho názoru jsou mezinárodní organizace zdrojem těsných kontaktů mezi jednotlivými státníky, což pomáhá zlepšovat celkové transnacionální vazby a vede k přímější komunikaci mezi samotnými státy. Neoliberální institucionalismus a vzájemná závislost pomáhají formovat nové multilaterální dohody, jež snižují nepřátelství a zároveň zvyšují interdependenci. (Keohane 1983: 96-98). Waisová, jež taky vychází z Keohaneho, klade důraz především na *neoliberalismus* a vnímá ho jako nástroj kritiky realismu, kde jsou jednotlivé země nadále dominantními aktéry světové politiky, ovšem neoliberalismus přikládá mnohem větší roli psaným i nepsaným mezinárodním pravidlům. Autorka též poukazuje na význam neoliberalismu a jeho roli v pozitivním působení na zlepšení ekonomické koordinace v mezinárodních vztazích, usnadnění transakcí, pohyb zboží i osob s tím, že mezinárodní organizace a instituce pomohou tyto vazby utvářet. V neposlední řadě Waisová připomíná druhotná pojmenování

liberálního institucionalismu, jako například racionální institucionalismus (Waisová 2002: 59).

2.1.3 Definice interdependence v mezinárodních vztazích:

Co je to interdependence? V oblasti humanitních věd a mezinárodních vztahů je tento termín úzce spojený se společenskovědním oborem ekonomie, protože míra interdependence se zvyšuje s nárůstem velikosti míry vzájemně obchodovaného zboží. Například Scholte rozebírá interdependenci jakožto nedílnou součást globalizace a vznik tzv. mezinárodního společenství je jedním z její přímých důsledků. (Scholte 1993: 15) Podle amerického autora Marka Wiliamse je záhodno klást důraz nejen na pohyb zboží, ale též i na pohyb kapitálu a osob. S ohledem na nárůst globalizace a interdependence klesá schopnost jednotlivých států ovlivňovat dokonce vlastní měnovou politiku, čímž zároveň může docházet k určitému poklesu vlastní suverenity národních států, i když si to většina politiků i odborníků odmítá připustit. Státy se zaváží k dodržování určitých pravidel v organizacích jako MMF. Zároveň je jejich kurz měny závislý na zemích, kam exportují.

Se ztrátou suverenity se pojí i to, že se země zaváží dodržovat určitá pravidla. I tak se ekonomika přizpůsobuje zákonitě ekonomicky nejsilnějším a nejvýznamnějším. (Williams 1993: 114) Tvůrce paradigmatu Keohane popisuje interdependenci jako stav vzájemné závislosti dvou a více států. Zároveň Keohane klade silný důraz na rozlišení termínu obvyklé provázanosti *interconnectednes* a již zmíněného pojmu *interdependence*, čili vzájemné závislosti. Podle Keohanovy definice interdependence ve své podstatě znamená i značnou ekonomickou závislost. Ke své definice interdependence uvádí příklad, kdy dvě země provázané ekonomicky i politicky ze své bilaterální spolupráce dosahují značných zisků, kterých by neměli šanci dosáhnout bez interdependence. Hlavní myšlenkou interdependence je opět důraz na určitou sobeckost, sebestřednost a egoismus států jakožto hlavních aktérů, snažících se hájit především vlastní zájmy. Státy vzájemně závislé, jež mají tendenci upřednostňovat racionální mír před iracionální válkou tak nečiní z lásky k míru a pacifismu, ale z čistě sobeckých důvodů, kdy mír je v případě interdependence mnohem výhodnější, než je ta nejvýhodnější válka. Přerušeni obchodních vztahů by znamenalo citelný úder ekonomice vzájemně závislých zemí. (Keohane a Nye 2001: 7-11). Robert Keohane a Josef Nye ještě upozorňují na skutečnost, že vzájemná závislost bývá zřídka vybalancovaná i u obvyklých bilaterálních vztahů dvou států, a tak se často setkáváme s interdependencí

asymetrickou. Ve svém díle *Power and Interdependence* Keohane a Nye představují ještě další pojem, takzvanou *komplexní interdependenci*, jež má být ještě pokročilejší, hlubší a provázanější úrovní interdependence. (Keohane a Nye 2001: 11).

2.2 Komplexní interdependence

Komplexní interdependence je podle autorů charakterizována třemi základními postuláty, jež zní takto:

- a) *Organizace a společnosti, působící uvnitř států jsou vzájemně propojené mnohonásobně početnými vazbami.*
- b) *Low politics a high politics je přikládána stejná váha.*
- c) *Role vojenské síly v prosazování zahraničně politických cílů je minimální.*

2.2.1 Mnohonásobné početné vazby uvnitř států

Ve svém literárním díle *Power and Interdependence*, věnujícímu se interdependenci, autoři definují tzv. *mnohonásobné četné vazby mezi státy* a organizacemi působícími uvnitř států. Tyto vazby spojují celé společnosti. Politicky činné osoby jsou těmito vazbami spojovány na formální i osobní úrovni. Velké důležitosti nabývají i přátelské vazby mezi nevládními subjekty, tzn. významnými průmyslníky i finančníky, což vytváří afinitu ještě větší vzájemné závislosti. Esenciální složkou pro vznik komplexní interdependence. I když se stále bere v potaz jednání států jako samostatných nezávislých aktérů, již mají za cíl prosadit především vlastní zájmy. Prohlubování interdependence přímo úměrně zvyšuje citlivost jednotlivých států na vnitřní politiku uvnitř druhých států.

2.2.2 Význam vnější i zahraniční politiky

Tato část popisuje stav, při němž téměř neexistuje rozdíl mezi důležitostmi vnitřně politických otázek a těch zahraničně politických, takže vnitřní i zahraniční politika při dosažení tohoto bodu nabývá stejně velkého významu, zatímco časový limit pro dosažení cílů v zahraniční politice není pevně stanoven. Dále vojenská bezpečnost nemusí v případě komplexní interdependence setrvávat jako primární cíl zahraniční politiky v rámci prohloubení vzájemné dependence do stádia komplexní interdependence, ale i to se může změnit v závislosti na vývoji geopolitické situace (Keohane 1984: 11-17).

2.2.3 Podružná role vojenské moci

Jak již jednou bylo uvedeno, země provázané komplexní interdependencí se vyhýbají vojenskému řešení svých vzájemných sporů, i když v rámci nevyrovnaných poměrů sil může jedna strana klást větší důraz na vojenské složky než ta druhá. To vlastně znamená, že vojenská síla se stále bere v potaz, jenom na ni není kladen tak značný důraz, jako například v teorii realismu. Armáda není hlavním nástrojem zahraniční politiky, jak je tomu v realismu. Nasazení armády se bere v úvahu až během reálného ohrožení národní bezpečnosti a míru, kdy se zvýší výdaje na obranu a tomu se přizpůsobí i všechna průmyslová odvětví. A protože v komplexní interdependenci je vojenský konflikt pojat jako velmi nevýhodný pro všechny aktéry, snaží se všichni vytěžit co nejvíce z míru. Navíc s technologickým pokrokem stoupá vyspělost a nebezpečnost zbraní, přičemž prostředky, jak se proti nim chránit nevznikají v úměrném tempu s účinností útočných zbraní. V současnosti mají vyspělé země širokou škálu jaderných zbraní, bojových toxinů, bakteriologické zbraně, nebezpečné bojové viry i jiné prostředky řadící se do zbraní hromadného ničení a jejich vzájemné použití maximalizuje ještě více riziko ztráty. Proto cena války by byla mnohem vyšší než zisk a zisk je primárním cílem podle teorie neoliberálního institucionalismu i paradigmatu komplexní interdependence (Keohane a Nye 2001: 25-28).

2.3 Role transnacionálních institucí a vězeňské dilema

Z celého paradigmatu neoliberálního institucionalismu vyplývá, že národní státy, jakožto egoističtí a racionální aktéři se soustředí převážně na svoje zájmy s cílem vytěžit ze situace a spolupráce co největší možný zisk sami pro sebe. Ovšem interdependence by nebylo dosaženo bez mezinárodních institucí, jež nutí zúčastněné státy k určitým závazkům (Karlson 2004: 11). Karlson vychází převážně z Keohaneho, který se zaměřuje na Keohaneovu obhajobu nepostradatelnosti mezinárodních institucí v mezinárodních vztazích a interdependenci, s pomocí hry *věznovo dilema* s nulovým součtem. Hra samotná vychází z *teorie strategických her*, z aplikované matematiky zformulované Melvinem Dresherem a Merrillem Floodem. Dilema vězně představuje jakési cvičení dvou aktérů s rozdílnými zájmy, které se v určitém místě ale prolínají. Dva vězni kriminálního gangu jsou uvězněni na samotkách v izolaci, takže bez možnosti komunikace jednoho s druhým. Prokurátoři nemají dostatek důkazů k obvinění každého z nich pro odsouzení ze závažného trestného činu, ale mají dostatek důkazů pro usvědčení obou zadržených kriminálníků z málo závažného trestného činu. Každý

z uvězněných gangsterů zároveň dostane od prokurátora nabídku zradit toho druhého a svědčit proti němu. Výsledné možnosti mohou být teoreticky tyto:

- 1) *Jestli vězení A i B se zradí navzájem, oba stráví 2 roky ve vězení*
- 2) *Jestli A bude mluvit a B nezradí, B si odsedí 3 roky, zatímco A bude volný*
- 3) *Když ani jeden toho druhého nezradí, oba zůstanou ve vězení pouze jeden rok*

Za této situace se již předem předpokládá, že se jeden druhému nebudou v budoucnu mstít, stejně jako že si svým donášením nezkaží mafiánskou reputaci. Výsledek ovšem vždy bývá jednoznačný. Oba vězni jednájí z čistého sobectví a každý zradí toho druhého při vyhlídce úniku trestu, přičemž kdyby spolupracovali, tak si odsedí menší trest (Poundstone 1993: 11). Karlas opět s odkazem na Keohana parafrázuje tuto hru, jako jeden ze vzorců lidského chování, které samo o sobě ztěžuje spolupráci v mezinárodních vztazích a chaotické geopolitice. Protože i když státy dohodují podmínky spolupráce, tak mají tendenci je nedodržovat s cílem vyššího zisku na úkor druhého, přičemž ve výsledku oba aktéři nakonec více ztratí, než získají. Dále ale Karlas s odkazem na Keohaneho vytyčuje výjimku, kdy za určitých podmínek jsou aktéři schopní tzv. dilema vězně přemoci. K tomu by mohlo dojít v několika případech, ale musí být dodrženy následující předpoklady. Když kooperace dvou aktérů probíhá často a z časového hlediska delší dobu, nebo když jsou státy k sobě otevřenější a mají možnost navzájem se pozorovat během svého chování a z toho kalkulovat další postup. Karlas svými slovy tedy vyzdvihuje roli mezinárodních institucí, jež ve mnohém zesnadňují komunikaci mezi jednotlivými zeměmi, tím způsobem že mezi nimi odstraňují již existující bariéry. Jako kdyby u zmíněných vězňů na samotkách byla díra ve zdi a oni se mohli navzájem pozorovat při výslechu, z čehož by vzešla vzájemná kooperace vězňů. (Karlás 2004: 12-15).

Co by se dalo teorii neoliberálního institucionalismu vytknout? Podle autora práce neoliberalismus v mezinárodních přisuzuje až příliš velký význam mezinárodním institucím, protože teorie interdependence závisí především na výnosech ekonomik a mezinárodní instituce a organizace tomu sice napomáhají, ale přesto reálně hrají podružnou roli. V současném světě je vždy výkon samotné ekonomiky na prvním místě a většinou na tom závisí i mezinárodní vážnost jednotlivých aktérů (států) v rámci mezinárodních institucí. Čím by například byl MMF bez Spojených států? Navíc země s takovým ekonomickým výkonem jako jsou USA a Čína potřebují disponovat značnou vojenskou mocí a to buď pro ochranu, nebo odstrašování. V každém případě je role armády u velmocí značná, protože technologická

úroveň armády a celková síla zvyšují prestiž státu. V případě USA například velmoc může používat vojenskou sílu k prosazování svých zájmů v zahraničí často. Navíc mezinárodní organizace jako například NATO dodává vojenskému zásahu na první pohled nějakou mezinárodní legitimitu. I když nelze popřít, že přizpůsobování se pravidlům mezinárodního trhu v 70. letech pomohlo například Číně k rychlému vzestupu. Dodržování pravidel uklidní zahraniční investory a ti se potom nebojí o svůj vložený kapitál. Tím se trh stává celkově lukrativnější za přispění mezinárodní organizace. (Kofman a Youngs 2003: 40-41)

3. Velmocenský vzestup Japonska a střet s Čínou

3.1 Reformy Meidži

Abychom mohli plnohodnotně pochopit geopolitické přeměny v regionu, je důležité znát klíčové historické události, které celou oblast formovaly. Ty samé události učinily z feudálního Japonska asijskou i světovou ekonomicko-vojenskou velmoc. Prvním takovým mezníkem, určujícím budoucí velmocenský vzestup Říše vycházejícího slunce byly tzv. reformy Meidži, v letech 1868-1912. Jednalo se o období ekonomického i průmyslového vzestupu a rozmachu Japonského císařství, jenž bylo následováno národním sebeuvědoměním a nacionalismem, spojeným s imperialistickými ambicemi a touhou expandovat. Japonsko se dříve za vlády šóguna Tokugawy uzavřelo před veškerými cizími vnějšími vlivy, ve snaze uchránit svoji prastarou kulturu před vnějším světem. V tomto duchu přežívalo Japonsko jako postfeudální kastovní společnost i když systém vlády uvnitř paradoxně připomínal osvícenský absolutismus. Takovou podobu státu, bez kontaktu s vnějším světem si Japonsko uchovalo až do 19. století. Když o několik staletí později bylo Japonsko donuceno přistoupit na nevýhodnou obchodní dohodu pod diktátem amerického komodora² Matthewa Perryho, japonské elity si v tu chvíli uvědomily zaostalost a slabost Japonska, byť sjednoceného. Japonsko ve všech směrech připomínalo feudální stát. Tento civilizační šok ovšem stimuloval japonské elity k rychlému konání a ty následně zvolili cestu modernizace, aby se mohly západním mocenským ambicím pro začátek alespoň efektivně ubránit³ (Holden a Cervi 2007: 57).

Japonské elity přímo toužily po tom, aby se Japonsko v důsledku modernizací stalo vojenskou velmocí. Od Britů se učili stavět moderní vojenské námořnictvo, od Německého císařství se snažili osvojit disciplinovanou organizaci moderní armády 19. století a způsob boje. A od celého západu si osvojovali moderní zřízení státu. Japonsko si vytvořilo mnoho institucí podle západního vzoru, dokonce do své nové ústavy zahrnuli jistou podobu parlamentu. S příchodem reform se objevila svoboda vyznání, zatímco Tokugawa ve své době mermomocí pronásledoval křesťany. Japonsko se s novým režimem stalo otevřenější

² Komodor je vysoká námořní důstojnická hodnost, vzešla z francouzského pojmenování *commandeur*. V době koloniálního rozmachu Evropy ji používaly mnohé flotily a i dnes má zastání například u britského letectva. Při zmínce komodor nám musí být jasné, že dotyčný muž patřil k vojenskému námořnictvu. (Klimeš, 1983: 816)

Japonsko bylo snad jedinou zemí v historii, která se dokázala efektivně bránit proti kolonizaci, dokonce se kolonizátorům vyrovnalo.

vůči západnímu světu a odtud si vozilo mnohé technologické experty a průmyslníky. Vzdělávací systém byl zreformován na západní podobu a dokonce se v Japonsku zavedlo povinné vzdělání pro všechny, po evropském vzoru. Bývalé zemědělské Japonsko se změnilo v industrializovanou mocnost a zároveň v zemi, kde se rozvíjely hlavně západní přírodní vědy. Japonští studenti byli vysíláni do zahraničí, aby se učili technickým vědám a aby přinesli západní pokrok do své země. Japonská vláda vynaložila nemalé finanční i lidské prostředky na investice do modernizace námořní dopravy a zvýšení celkového objemu námořního obchodu, který v té době hrál klíčovou roli pro ekonomický růst země. Ruku v ruce s reformami byl reformován ještě stále feudální kastovní systém, samurajové a šlechta daimjó ztratili své výsady, byly tu dokonce snahy o demokratizaci podle západního vzoru, Japonsko se ovšem vydalo trochu jinou cestou (Holden a Cervi 2007: 58-60).

3.2 Příprava na expanzi do Číny a ztráta Rjúkjú

Po mohutné skokové industrializaci a modernizaci, jež doprovázely vojenské reformy a technologická i taktická vylepšení armády, se Japonci odhodlali k územní expanzi (Nussbaum a Roth 2002: 24-39). Japonská vojenská flotila v té době patřila k nejsilnějším i nejmodernějším v regionu. I když s Brity a Němci se měřit nemohli, mezi četnými zeměmi Pacifiku absolutně dominovali a přesně v ten moment Japonské císařství začalo s vojenskými výboji. Poprvé ve světové historii se od pádu Mongolské říše začalo centrum moci Asie přesouvat z kontinentální Číny do ostrovního Japonska. Dříve feudální a rozdrobený stát, jenž přežíval ze zemědělství, rybolovu, tradičních řemesel a každých pár století sváděl občanské války na svém nevelkém území, byl nyní sjednocený a pomalu se transformoval v industriální velmoc „uhlí a oceli“. Zároveň byly v japonské společnosti zachovány hluboce zakořeněné původní bojové kultury samurajů a kodex bušidó (Paine 2003:74).

Posílené Japonsko se zaměřilo na velmi bohaté Čínské císařství, vyčerpané vykořisťováním koloniálních mocností. Rusko a Británie na území Čínského císařství zakládaly loutkové státy, Britové se dokonce snažili importem opia podporovat v Číně letargii a všeobecný nezájem o postupnou kolonizaci Číny. Čínský vazalský stát, známý jako království Rjúkjú, podléhalo čínské suverenitě i přesto, že ostrovní království Rjúkjú mělo určitou formu autonomie a čínští císařové měli historicky od dynastie Ming až po dynastii Čching měli výsadní právo na jmenování krále království Rjúkjú. V roce 1875, již moderní a sjednocené Japonsko naplněné expansivními ambicemi upřelo svoji pozornost na nejbližší bohaté území a vynaložilo své politické úsilí na to, aby království Rjúkjú vojensky obsadilo.

V dalším sledu událostí si Japonci vynutili na Číně násilné odevzdání tohoto území pod tzv. okinawskou⁴ prefekturu, kam navíc nikdy nepatřilo i tehdy malé souostroví, známé jako čínské Diaoyu neboli japonsky Senkaku⁵. Tady došlo k prvnímu střetu Japonska s Čínou po reformách Meidži. Japonsko zrušilo místním králům vládnoucí tituly a degradovalo původní vládce Rjúkjú na pouhé šlechtice jako trest za neplnění rozkazů nových japonských pánů (Mao 2014:196-200).

Právě tehdy, už bývalý ostrovní král Šo Tai, začal hledat pomoc u původních lenních pánů v Čínském císařství. Sice Čína protestovala proti japonskému agresivnímu jednání 10. května 1879, ale jiné možnosti nebyly reálně v její moci. Ovšem protestní mezinárodní nátlak Číny, ke kterému se připojily USA, donutil Japonce ke kompromisu a Japonské císařství navrhlo rozdělení království Rjúkjú na dvě části, tedy mezi Čínu a Japonsko. Sever měl připadnout Japonsku a Číně by zůstala jižní část, včetně Miyako a souostroví Yaesan. Z japonského návrhu na kompromis vycítila Čína příležitost, jak navrátit Rjúkjú autonomii a Čína navrhla rozdělit Rjúkjú do tří oblastí, s tím že sever připadne Japonsku, prostřední část si zachová autonomii a jih bude čínský. Dále bylo záměrem Číny ještě znovu dosadit krále Rjúkjú na jeho původní trůn a svůj jižní územní podíl chtěli Číňané opět připojit ke království. Bohužel byl tento krok absolutně nepřijatelný pro Japonce. Japonské císařství tlačilo na Čínu, aby akceptovala původní návrh na rozdělení ostrovů. V obou případech dnes sporné souostroví Diaoyu nepatřilo k části Rjúkjú požadované Japonskem (Cohen a Hundgah 2014: 21-27).

3.3 První čínsko - japonská válka 1894–1895

Dvacet let po reformách Meidži, zahájilo Japonsko územní expanzi proti tehdy zaostalé Číně, oslabené opiovými válkami a celkovým vykořisťováním ze strany koloniálních mocností. V první čínsko-japonské válce, začínající 1. srpna 1894, Japonsko během pouhého jednoho roku získalo v průběhu válečných operací – Tchaj-wan, Koreu a část Mandžuska, což byly oblasti strategicky významné pro rostoucí japonský průmysl, protože se zde nacházelo velké množství uhlí, železné rudy i pracovní síly (Dupuy a Dupuy 1997: 962). Na základě Maguanské smlouvy, byly územní zisky potvrzeny i *de jure*. Evropské velmoci se začaly obávat náhlého vzestupu Japonska a Ruské impérium využilo války a následně anektovalo Mandžusko, posléze Rusové za pomoci diplomatické podpory Německa a Francie, donutili

⁴ Okinawa byla až do roku 1962 označována jako Rjúkjú nebo Lew Chew

⁵ Paradoxně tyto malé ostrůvky jsou dodnes předmětem pohraničních sporů a diplomatických svárů.

Japonce, aby se vzdali Port Arturu, ve prospěch ruského impéria. Z geopolitického hlediska měla tato událost fatální následky pro čínskou vládnoucí dynastii Čching, protože plně vybarvila slabost císařského monarchie v Číně a to vedlo později v roce 1912 k pádu celé poslední čínské dynastie a vzniku státního útvaru Čínská republika (Holden a Cervi 2007:57).

3.4 Rusko - japonská válka 1904 - 1905

I přesto, že Japonsko bylo přinuceno k ústupkům, odvážilo se proti ruským imperiálním ambicím zakročit. Japonci v následující bitvě drtivě porazili Rusko na moři u Sušimy díky modernější vojenské flotile. S větším dostřelem lodního dělostřelectva dokázali potopit většinu ruských lodí ještě dříve, než vůbec mohly ohrozit Japonce svým dostřelem. V této jediné bitvě se Japoncům prakticky podařilo potopit celou tehdejší ruskou tichomořskou flotilu. V předcházející fázi za mimořádně těžkých ztrát udolali Japonci pevnost Port Artur díky vojenské filosofii vycházející z kodexu bušidó, přitom nehleděli na vlastní oběti, což byl jeden z klíčových faktorů pro dosažení japonského vítězství, hned vedle modernizované císařské armády. (Westwood, 1986 :54)

Rusko tehdy nemohlo plně používat nedokončenou transsibiřskou magistrálu, což byl nemalý problém ve vojenské logistice a z ní vyplývající přepravy vojáků z evropského Ruska na Dálný východ. Dalším, velmi závažným problémem bylo i ztížené námořní zásobování. Kvůli předcházejícím smlouvám po krymské válce nemohlo ruské vojenské námořnictvo vyplouvat z černomořských přístavů, takže kvůli složité logistice, Rusko nemohlo doplnit ztráty, na rozdíl od Japonska, které mělo bojiště o poznání blíže. Japonsko po finální bitvě u Mukdenu v roce 1905 vyhrálo válku označovanou jako rusko - japonská válka. Toto vítězství Japoncům dodalo nemalé sebevědomí, ještě více jim to zvýšilo dobovačné ambice a zároveň to japonskému státu dodalo značnou mezinárodní prestiž. Též válečná kořist byla více než jen symbolická. Japonsko získalo zpět veškerá ztracená území nesmírného průmyslového významu – bohatá na uhlí a železnou rudu (Ashmead-Bartlett 2003: 450–464). Zároveň si Japonsko vytvořilo předmostí pro další výboje do kontinentální Asie. Od tohoto vítězství proti Ruskému impériu v roce 1905, se odvíjela veškerá následující japonská zahraniční a expanzivní politika, přesně v ten okamžik se Japonsko stalo rovnocenným soupeřem pro ostatní světové mocnosti. A v podobném duchu se japonská politika vyvíjela až do císařovy kapitulace na konci druhé světové války. Po porážce Rusů ještě více rostl význam japonského nacionalismu a imperiálních ambicí. V roce 1919 umírá císař Meidži, který zahájil reformy i expanzi (Holden a Cervi 2007: 57).

3.5 Obsazení zbývajícího území Mandžuska

Pro nezbytnost pochopení vzniku čínsko-japonské animozity se musí poukázat na nešťastné události, které provázely druhou čínsko-japonskou válku. Zatímco Čína byla vysílená boxerským povstáním, prošla si už jednou změnou režimu a byla na pokraji další občanské války mezi komunisty a nacionalistickým kuomitangem, Japonsko nadále expandovalo, nabývalo na síle a v roce 1920 připravovalo předmostí pro obsazení zbytku Mandžuska tím, že financovalo podvratnou činnost projaponského důstojníka Čang- Cuo Linga. Čang byl de facto skutečným vládcem Mandžuska. Mandžuský velitel, loajální Japoncům, byl ovšem vojensky poražen nacionalistickým vůdcem KMT – Čankajškem v roce 1928 a Japonsko se rozhodlo pro přímý úder a obsazení celého Mandžuska v roce 1931. Mezitím do Čínské republiky (vnitřního Mandžuska) intervenoval Sovětský svaz v roce 1929, což byl další z mnoha oslabujících faktorů pro Čínu. (Lensen 1974 : 115)

V noci 18. září 1931 provedly japonské diverzní jednotky zinscenovaný bombový útok na jihomandžuskou železniční trať a *casus belli* pro napadení Mandžuska byl takzvaný Mukdenský incident poté, co údajně explodovala čínská nálož na vlakové trati spojující město Mukden a Sin-ting Vasilejevová 1986: 428). Samotný vlakový expres dojel do cílové stanice bez náznaku poškození a i většina cestujících nic nezaznamenala, až na jednoho japonského armádního poddůstojníka, podle jehož tvrzení teroristé nastražili léčku s trhavinou a následně kulometnou palbou stříleli po vlaku.

Bezprostředně několik hodin po incidentu japonská Kwantungská armáda pod velením vysokého důstojníka Igatakiho zahájila invazi. Kwantungská armáda navzdory malému počtu vojáků na své straně, díky vlastní připravenosti a momentu překvapení, dokázala přemoci zdánlivě silnější desetitisícovou 7. pěší brigádu generála Wang-I-čua.⁶ Oficiální zdůvodnění japonské agrese znělo takto: „*Bránili jsme se útokům čínské armády.*“ Do února 1932 zabrala Kwantungská armáda poslední čínské državy uvnitř Mandžuska i přes silné protesty čínského velvyslance v organizaci Společnosti národů za nečinného přihlížení velvyslanců Británie a USA (Ferrel 1955: 66-72). Japonci zřídili na místě nově dobytého území loutkový stát, s názvem Mančuko a do jeho čela dosadili posledního císaře z dynastie Mandžu. Uznávaný britský historik A. J. P. Taylor se specializací na evropskou diplomacii poznamenal:

⁶ Samotný generál Wang-I-ču utekl v přestrojení za dělníka. Správná terminologie – kuli.

„Společnost národů poprvé v historii čelila opravdové výzvě, přitom se poklonila a zbaběle kapitulovala“ (Taylor 1974: 20-27). Japonci v následujících letech poslali do Mandžuska na 700 000 svých kolonistů a i přes odpor místního obyvatelstva nebo navzdory guerillovému odboji celou oblast vojensky i politicky ovládli bez větších potíží. S nově nabytými zdroji, těmi surovinovými i lidskými, se připravovali na rozsáhlejší invazi do čínského vnitrozemí.

Mezitím už byla Čína zmítaná občanskou válkou, dokonce docházelo k potyčkám rozdílných frakcí nacionalistů. Japonci ve stejném čase provedli námořní výsadek v Šanghaji a dělostřelecky ostřelovali Nanking, což byla v té době ještě stále hlavní bašta čínských nacionalistů, tedy Čankajška a jeho nacionalistického hnutí Kuomitnagu. V roce 1933 tehdejší Společnost národů ostře odsoudila japonské počínání v Číně, ovšem dále než k morálnímu pokárání to nezašlo. Japonsko na protest vystoupilo ze Společnosti národů a v roce 1936 odstoupilo od Washingtonské úmluvy, která stanovovala rozdělení sil na Dálném východě a spolu s nacistickým Německem a fašistickou Itálií podepsali Pakt proti Komiterně, což byl mezičlánek ke vzniku takzvané OSY (Berlín, Řím, Tokio).

Výše rozepsané historické mezníky veskrze deskriptivního charakteru shrnují, jak vůbec bylo možné, že se z Japonska stala tak ekonomicky i vojensky silná mocnost v neuvěřitelně krátkém čase, což je nutné k pochopení následujících událostí. Zároveň uvedené faktory potvrzují, že dobytí oblasti bylo celkem nenáročné, ovšem až druhá čínsko-japonská válka kriticky ovlivnila bilaterální vztahy (potažmo trilaterální i s Tchaj-wanem) těchto dvou zemí natolik, že představuje překážku i pro současnou diplomacii i mezinárodní společenství a do jisté míry vyostřuje napětí v regionu.

3.6 Druhá čínsko - japonská válka 1937–1945

Pro další invazi do Číny vyčlenili Japonci armádu o síle 300 000 mužů. Jednalo se o nejsilnější bojeschopnou armádu v tehdejší asijském regionu. Síly komunistů a Kuomitangu byly *de facto* ve stavu občanské války, a i když byly početnější, kvalitativně se rozhodně nemohly měřit s o mnoho lépe vybaveným a vycvičeným japonským protivníkem. Číňané zpočátku absolutně postrádali letectvo, těžkou techniku, konkurenceschopné námořnictvo a mnohdy i základní vojenský výcvik, odpovídající alespoň starému výcviku před válkou. Jako při předchozích událostech si Japonci opět uměle vytvořili *casus belli* a incident zvaný potyčka na mostě Marca Póla, odstartoval celou druhou čínsko-japonskou válku. Samotný most byl součástí strategické trasy do Pekingu. Během frontálního postupu Japonců, padl Peking do japonských rukou i s přiléhajícím přístavním městem Tchien-tin do srpna 1937.

Ještě téhož měsíce Čankajšek zkonsolidoval armádu, která měla bránit ohroženou Šanghaj. Mohlo by se zdát, že nově mobilizovaná čínská vojska, složená převážně ze zastaralé techniky, ze západních a sovětských dodávek nebyla konkurenceschopná proti zkušeným Japoncům. Japonci tedy beze strachu posílali eskadry bombardérů na přepadové lety, nechráněné vlastními doprovodnými stíhačkami, ovšem bombardéry byly rázem zaskočeny odporem staříčkových stíhaček čínské armády – vyřazených dvojplošníků Hawk III a P-26 americké provenience (Jowet 2004: 67-73). Tím pádem, japonské letky složené převážně z moderních bombardérů bez ochrany doprovodných stíhačů utrpěly 14. srpna 1937 až 50% ztráty a v Tchaj-wanu je dodnes 14. srpen národním svátkem leteckých sil. Ke znovuzískání vzdušné převahy museli Japonci nasadit novější typy stíhaček jako tehdy bezkonkurenční přepadové letouny A5M Claude, ovšem několik zocelených čínských stíhačů dokázalo nadále působit Japoncům citelné bojové ztráty a Japonci je zdolali až opotřebovovací taktikou. KMT se ještě podařilo zmobilizovat vojska domobrany, čítající 70 000 mužů. Ve důsledku protahujících se bojů museli Japonci nasadit zbývajících 200 000 vojáků, podpořit je letadlovými loděmi a dělostřeleckou podporou z křižníků i bitevních lodí. Během tří měsíců těžkých bojů Šanghaj padla do rukou japonského agresora (Jowet 2004: 74).

3.6.1 Nankingský masakr

Nelehce vykoupené vítězství probudilo zášť u členů japonských ozbrojených složek a ti se začali mstít na civilistech a válečných zajatcích. Spáchali bezpočet zločinů proti lidskosti a válečných zločinů podle Haagské úmluvy z roku 1907. Zvěrstva páchaná Japonskou císařskou armádou v Nankingu jsou v literatuře zmiňována jako období trvající od 13. prosince 1937 až do února 1938, kdy bylo násilí nejintenzivnější. Ve skutečnosti Japonci prováděli čistky ve větší či menší míře několik let. Jednalo se o nejbrutálnější způsob vedení války od středověkých Tamerlánových vyhlazovacích výprav. V dobytém Nankingu byly znásilněno cirka 20 000 žen, v zahraniční literatuře je událost označovaná jako *Znásilnění Nankingu 1937*. Většina zahraničních pracovníků a atašé bylo evakuováno, zůstalo asi 20 občanů západních zemí, kteří vytvořili zónu pro uprchlíky, tito zahraniční pracovníci se snažili udržet bezpečnou zónu japonským jednotkám navzdory. Od diplomaticky činných osob ze Západní Evropy pochází velké množství zdokumentovaných událostí nankingského masakru. Cizincům, kteří se dostali do města, se naskytl pohled na ulice plné bezvládných lidských těl

mužů, žen i dětí. Bezpočet zvěrstev se odehrálo přímo před zraky občanů jiných států⁷ (NJ-Alpha 2010). Oblíbený způsob popravy z japonské strany probíhal následovně. Nařídili co největšímu počtu zajatců ať vlezou do zákopů a následně je postříleli. Těla popadala dovnitř zákopů a Japonci na těla nahrnuli hlínu.

3.6.2 Násilí zpopularizované ideologií

Snad nejznámějším případem je závod sportovní povahy dvou japonských důstojníků, kteří soupeřili o to, kdo v nejkratším čase usmrtí 100 Číňanů katanou Japonské noviny, během tehdejšího militantního režimu císaře Hirohita, o tom informovaly stejným stylem, jako dnes informují sportovní deníky o fotbalovém utkání. Noviny, které začaly psát o hrůzném „závodu“ s určitou dávkou hrdosti, se začaly krotit poté, co se na Japonsko snesla vlna silné mezinárodní kritiky japonských barbarských činů. Dále ovšem reakce mezinárodního společenství nezašla a to až do událostí v Pearl Harboru. Současná japonská média i politická reprezentace dodnes celou událost bagatelizují. Podle současných japonských odhadů, bylo zabito japonskými vojáky kolem 20 000⁸ obětí, podle jiných zahraničních odhadů se však číslo vyšplhalo až ke 400 000⁹. Některé japonské politické konzervativní kruhy dokonce celou událost popírají. Rodiny potomků obou japonských poručíků se pokoušely očistit jména svých dědů z údajného závodu v zabíjení v Tokiu před soudem v roce 2005 s tím, že během války se jednalo o mediální *hoax*, za účelem pozvednutí bojovného ducha japonského lidu. Soud stížnost zamítl s odůvodněním, že celá historika se rozhodně nezdá jako smyšlenka a důstojníci se jí rádi ještě chlubil. Japonci se takto chovali na více dobytých místech (Fernekes 2002: 129), ale práce to analyzuje jenom ve vztahu k Číně z hlediska vlivu na současnou bilaterální politiku obou ekonomických gigantů.

3.6.3 Další zločiny:

Japonci drželi zajatce v nelidských podmínkách, využívali otrocké práce válečných zajatců i civilistů. Ženy byly využívány k provozu nevěstinců pro vojáky, jež byly organizovány státním aparátem. Dále Japonci prováděli lékařské experimenty a vivisekce na civilistech. Není přehnané tvrdit, že ve své krutosti ničím nelišili od Tottenkopfu německých koncentračních táborech nebo Einsatzgruppen. Dokonce samotní delegáti NSDAP v Nankingu byli udiveni japonskou krutostí a brutalitou. Po ukončení vítězné bitvy se Japonští

⁸ Téměř všechny japonské odhady se pohybují kolem čísla 20 000 (Ikuhiko 1997: 46-58)

⁹ (People's Daily 2000)

vojáci často procvičovali střelbou do válečných zajatců, stejně tak je využívali jako cvičné figuríny k trénování bajonetového útoku. Na mezinárodní scéně se japonským zločinům souhrnně říká „japonský holokaust“ a v tehdejších militantním Japonsku dokonce byli lékaři ekvivalentu Josefa Mengeleho, kteří ho v krutosti překonávali, ovšem jejich zvěrstva jen nevěšla tolik ve světovou známost, jako ta zvěrstva nacistického Německa na evropském kontinentu. Nejvyšší odhady vojenských a hlavně civilních obětí sahají až k číslu 20 milionů. Čína utrpěla druhé největší ztráty na civilistech po Sovětském svazu (Ping-ti 1959: 253).

3.7 Odkaz minulosti a jeho dopad na současné mezinárodní vztahy

Dodnes existují na území obou čínských republik muzea a pomníky odkazující na období válečných zvěrstev. Například v *Národním muzeu odporu, proti japonské agresi* jsou vystaveny expozice figurín japonských vojáků, kteří s bojovým pokřikem banzai vraždí čínské civilisty. Vedle nich jsou skutečné historické fotografie ukazující vysoké hromady lidských ostatků po japonském řádění. Zajisté, muzeum pochází z dob maoismu a současně vyzdvihuje Mao Tse Tung a komunistickou stranu jako jediné skutečné hrdiny války, i když jsou na fotografiích zobrazeny jednotky KMT. Ovšem co se japonských zločinů týče, rozhodně se nejedná o propagandu, ale o zřůdnou realitu zdokumentovanou samotnými Japonci, kteří ve své době byli na dílo smrti pyšní. V kontextu tehdejší doby vyrůstali mladí Japonci v duchu dobyvačné kultury bojovníka a militantní propagandy a indoktrinace od dětství. Pro zajímavost stojí zmínit, že muzeum se nachází vedle mostu Marca Pola, kde Japonci započali svoji invazi do kontinentální Číny. Nedůvěřivý vztah k Japoncům přežil díky tomuto připomínání minulosti, zároveň zůstalo mnoho pamětníků, kteří zažili japonskou okupaci na vlastní kůži a přesto přežili a předávají své zkušenosti verbálně dál čínské veřejnosti. Čínská antipatie k Japoncům se promítá i napříč japonskou společností a ta vyvolává recipročně stejné cítění Japonců k Číňanům, zároveň se u Japonců probouzí nacionalismus. (Métraux 2013: 225-230)

Číňané dodnes uchovávají celou Japonskou invazi v paměti, jak ostrovní dobyvatelé zabrali jejich zemi a pozabýjeli miliony jejich obyvatel. Z jiných částí světa ale můžeme být svědky toho, jak silné vazby si s bývalými nepřáteli vybuodovalo Německo po válce a ve stejném duchu pokračuje i jeho současná politika. Zatímco Německo prošlo plně procesem denacifikace, připustilo si svoji minulost a omlouvá se kdekomu, Japonsko nikdy nepřijalo zodpovědnost za svoje zločiny spáchané během války. Mnohé odpovědné osoby se dokonce vyhnuly trestu, hlavně členové císařovy rodiny (Bowen 2007: 35-36). Poslední čínsko-

japonský válečný konflikt, končící v roce 1945 podepsáním kapitulace má i negativní dopad na vztahy s nejvýznamnějším třetím aktérem v oblasti, jimiž jsou Spojené státy americké. Americká média, popkultura i některé odborné publikace znevažují důležitost účasti Číny ve válce s Japonskem a to je jedna z věcí, jež má negativní vztah na trilaterální vztahy Číny na jedné straně a USA s Japonskem na straně druhé (Lehmann 2015: 23).

Na skokový ekonomický, technologický a vojenský růst Japonského císařství nebyl svět schopen včas reagovat, a to platí jak v případě ruského impéria, tak zbytku celé Jihovýchodní Asie. Nejbohatší, nejlidnatější a největší území v oblasti spadalo pod Čínu a také Čína se stala zároveň největší obětí japonských expanzí, jež mají dodnes dopad na bilaterální vztahy PRC a Japonska. Tato kapitola, zaměřená převážně na analýzu společných historických reálií a jejich dopadu na diplomatické vztahy PRC a Japonska nastiňuje, proč jsou komplikované samotné diplomatické vztahy mezi těmito dvěma státy. Celou polovinu minulého století se Japonsko územně a materiálně obohacovalo na úkor více než dvou desítek milionů obětí ze strany Číňanů. S koncem poslední války byla Čína částečně územně odškodněna a některá území jí byla zpětně navracena, ovšem některá další okupovaná území zůstala Číně natrvalo odcizena (Rjúkjú). Ještě ke všemu byla celá císařova rodina a vrchní velitelské kruhy amnestovány Američany, protože Japonci urychleně a ochotně přistoupili na americké podmínky kapitulace. Obávali se totiž oprávněně sovětského postupu v Mandžusku, zároveň tehdy představitelé sovětské vlády požadovali soud a potrestání válečných zločinců. Když se tak neučinilo, byla to také rána do zad už tak vyčerpané a zničené Číně. Je třeba si představit, jak by obyvatelé SSSR nebo ČSR vnímali amnestování Adolfa Hitlera nebo Reinharda Heydricha či Heinricha Himmlera po všech válečných obětech. Za zmínku stojí proces tokijského tribunálu, který se dotkl jen malého počtu osob. Pouze 8 obviněných dostalo nejvyšší trest, tedy trest smrti. Z dalších 16 odsouzených na doživotí, jich značná část byla podmíněčně propuštěna. V neposlední řadě byla okupovaná území bývalého království Rjúkjú¹⁰ (Okinawa) Američany předána Japoncům v důsledku tehdejší geopolitické situace a obav z expanze komunismu, ovšem Američané nepředali ostrovy ani demokratické Číně čili Čínské republice, státnímu útvaru, kterému se dnes říká Tchaj-wan. Když budeme tyto události kompletně brát do souvislosti se současnými bilaterálními vztahy Číny a Japonska, může nás až udivit, jak si tyto státy v současnosti prospívají v ekonomické symbióze.

¹⁰ Pod historické území Rjúkjú podle většiny zdrojů ovšem nikdy nespádaly sporné ostrovy Senkaku

4. Spor o Diaoyu z hlediska mezinárodního práva a jeho historický vývoj

4.1a Ostrovy Senkaku nebo Diaoyu?

Je s podivem, že na konci druhé světové války ještě nebyly vyřešeny všechny pohraniční spory související se zmíněnou válkou. Dálňý východ se nacházel v takovém chaosu, že Japonsko nevyřešilo své územní spory ještě ani s Ruskou federací, i když jsou tyto ostrovy neobyvatelné a velmi malé rozlohy s téměř nulovým strategickým významem. Senkaku dodnes budí vášně jak u Číny, tak Tchaj-wanu i Japonska, protože všechny zmíněné strany považují území historicky i právně za své. Číňanům na kontinentu i na Tchaj-wanu pochopitelně připomínají ostrovy japonské křivdy minulosti a pokud by se mělo prokázat jejich neoprávněné vlastnictví Japonskem, může to představovat další klín do bilaterálních vztahů obou zemí. Japonci pro změnu objevili u Senkaku ropné zásoby a považují vlastnictví ostrovů za otázku své mezinárodní prestiže. Na první pohled se zdá, že ani jedna strana nechce spor vyhrocovat a Čína dokonce musí krotit své aktivisty v zájmu zachování dobrých vztahů s Japonskem. Ovšem v nedávné době došlo k událostem souvisejícím s těmito ostrovy, které zvýšily přímo vojenské napětí v regionu a to přímo úměrně zvýšilo frekvenci vojenských cvičení Japonců s USA. Dokonce se zdá být možné, že při přímém vojenském obsazení Senkaku ze strany Číny by mohli armádu nasadit i Japonci, kdyby si byli jistí přímou podporou ze strany USA. Ostrovy nejsou důležité jenom pro to, že by představovaly jakousi brzdu prohlubující se interdependence, která je pro práci stěžejní, ale zároveň při hodně černém scénáři by se mohly stát *casem belli* čínské strany rozpoutání války (Polohu ostrovů z geografického hlediska můžeme vidět na obrázku č.1 v příloze.).

4.1b Poválečná situace a osud Okinawy, Japonska a Senkaku

Po druhé světové válce se soupeřící strany komunistů a KMT obrátily proti sobě, což vyústilo v občanskou válku v letech 1945–1949. Navzdory početní i materiální nevýhodě, komunisté dokázali zvrátit válku ve svůj prospěch a poražení nacionalisté se stáhli na ostrov Tchaj-wan. Z hlediska mezinárodního práva byl Tchaj-wan brán jako Čínská republika, zatímco PRC nebyla do 70. let 20. století uznána ani zastoupena v OSN.

Z geopolitického kontextu tehdy vznikaly dva nesmiřitelné bloky. Socialistický kolem SSSR a kapitalistický západní kolem USA. Od počátku Trumanovy doktríny, jež si kladla za úkol zastavit rozpínání komunismu všemi možnými prostředky, se změnil i přístup k Japonsku. Zatímco původní idea poválečného uspořádání počítala s Japonskem slabým, ekonomicky a vojensky nekompetentním, tak s rozpínáním komunismu na Dálném Východě se Japonsko stalo strategickým partnerem Spojených států. USA začaly podporovat v Japonsku místní rozvoj ekonomiky a zároveň využívaly jeho strategického umístění, jakožto ostrova v socialistickém moři v době, kdy hrozilo, že komunisté ovládnou i celou Koreu. Číňané na jejich podporu poslali přes jeden milion vojáků. To vše utvrdilo americkou strategii i v 60. letech minulého století, když hrozilo, že se moci ve Vietnamu a jiných částech Indočíny nakonec chopí komunisté. Japonsko se sice přímo válek neúčastnilo, ale USA využívaly jeho strategické polohy, navazovaly s ním ekonomické a diplomatické styky (Brzezinski 1972: 40).

USA také do 70. let 20. století spravovaly Okinawu a její přilehlé části. V důsledku geopolitických událostí a rozpínajícího se komunismu, investovaly USA do svého japonského spojence spoustu prostředků a v roce 1970 došlo k takzvanému mezinárodnímu aktu „*navrácení Okinawy*“. Spojné státy tehdy uvedly Senkaku, jakožto součást Okinawy, což dodnes představuje ohnisko sváru. Dobové události tehdy vypadaly na mezinárodním poli politiky velmi podezřele, protože to byly jediné přímo jmenované ostrovy. Ale Spojené státy pochopitelně jednaly tak, aby co nejvíce oslabily svého kontinentálního čínského soupeře. S pomocí amerického kongresu, si japonská vláda Okinawy zabrala ostrovy Senkaku i okolní ropná ložiska. Též Japonsko si začalo nárokovat Senkaku, až do *navrácení Okinawy* v 70. letech, kdy k tomu dostalo *de facto* souhlas z americké strany. Během japonsko-amerických tajných jednání se diskutovalo o předání Senkaku Japoncům v roce 1968 poté, co tam tým geologů z OSN našel důkazy o výskytu značného množství fosilních paliv v jejich přilehlém šelfu. Je nezbytné brát v úvahu, že v té době vrcholila válka ve Vietnamu a Japonci snažně doufali, že Spojené státy rozhodnou v jejich prospěch vůči Tchaj-wanu, který též připadal v úvahu (Mao 2014: 205-209). Japonsko tehdy protestovali proti i nárokům Tchaj-wanu.

Ve 21. století nemusí Čína s Japonskem řešit pouze problémy týkající se rychlého rozkvětu civilizace a industrializace. V případě velmi vyspělého Japonska si země musí poradit se stárnoucí populací. V případě Číny musí stát zvládnout snížení znečištění ovzduší a

celkově si osvojit nové ekonomické strategie. A to i přes to, že tu stále jsou překážky ve formě nevyřešených otázek z 20. století, jako spor o souostroví Diaoyu/Senkaku nebo celkově historická animozita, vzniklá během japonských výbojů na čínské území. Ta dodnes komplikuje diplomatické vztahy v asijském regionu, protože tyto události jsou tak citlivé, že mohou zvyšovat vojenské napětí i v současnosti.

Nyní se zaměříme na konkrétní spor z hlediska mezinárodního práva a proč Čína ve 20. století, už v době Tengových reforem, nehájila své zahraniční zájmy s takovou razancí. Ve výsledku událostí z výše zmíněných minulých let se teprve současní čínští vůdci musí zabývat tímto problémem nebo celé břemeno nevyřešených vztahů opět odložit na příští generace, jak to udělal Teng Sio-pching v zájmu prosperity v 70. letech 20. století. Souostroví Senkaku se skládá z osmi malých neobyvatelných ostrůvků na čínském kontinentálním šelfu ve Východočínském moři a nachází se 164 kilometrů severně od Tchaj-wanu a 370 kilometrů jihovýchodně od souostroví Rjúkjú. Plocha, kterou ostrovy zabírají, je pouhých 4,5km² (Susumu 2014).

Čínská lidová republika používá pro souostroví tradiční název Diaoyu, zatímco Hong Kong a Tchaj-wan mají ve své terminologii název souostroví Tiaoyutai. V japonské nomenklatuře je to pro změnu Senkaku, takže v současnosti tvoří tyto malé ostrovy křížovatku jakéhosi novodobého střetu civilizací, jenž by nemusel dopadnout dobře pro druhou a třetí největší ekonomiku světa.

V roce 1968 prováděla Organizace spojených národů na okolním šelfu geologický průzkum a objevila zde podmořská ropná ložiska se značným množstvím zásob, podle současných odhadů by dokonce těžba byla za pomoci náročné moderní techniky i rentabilní (Mao 2014:198-203). Japonský geolog Niino, jenž se účastnil těchto podmořských průzkumů v roce 1968, zkonsolidoval další průzkumné výpravy, protentokrát financované japonskou vládou. Po průzkumu v roce 1970 geolog došel k závěru, že ropné zásoby, nacházející se mezi Japonskem a Tchaj-wanem jsou možná ty největší dosud objevené zásoby na naší planetě. V roce 1969 vláda na Okinawě nakreslila demarkační čáru kolem Senkaku a japonská vláda se snažila během následujících pěti let lokalizovat přesnější polohu ropných ložisek. První větší vyostření sporů o Senkaku začalo v létě 1960, kdy Japonci zpochybnili nárok na suverenitu Čínské republiky nad Diaoyu/Senkaku. V téže době Japonsko protestovalo proti prováděnému geologickému průzkumu ze strany ROC, která si objednala služby americké ropné společnosti *Oil Gulf Company* na průzkum ropných rezerv jihovýchodně od Tchaj-

wanu. Průzkum samozřejmě zasahoval i do sporného a předtím bezvýznamného Senkaku. Japonská politická reprezentace tehdy prohlásila, že souostroví Diaoyu/Senkaku patří k Okinawě, z čehož vyplývá, že ostrovy jsou nedělitelnou a nezpochybnitelnou součástí Japonska. Po japonském prohlášení v 70. letech 20. století ROC provedla recipročně stejný požadavek na Senkaku vůči Japonsku. Mezitím komunistická PRC udržovala diplomatický klid a to až do prosince 1970, kdy se k nárokům přidala i komunistická Čína (Mao 2014: 207).

Tehdejší nedostatek koheze a společné koordinace mezi oběma republikami PRC a ROC způsobil vítězství Japonska na mezinárodní půdě, které si během následujících 30 let administrativně i funkčně podmanilo sporné Senkaku. Navzdory faktu, že se jednalo a jedná o neobyvatelné ostrovy, Japonsko se tu velmi pilně angažovalo. Japonci zde dokonce postavili pobřežní maják, Senkaku dostalo oficiální právní status v rámci státního uspořádání Japonska, japonské námořnictvo začalo provádět na ostrovech pravidelné hlídky. Obě čínské vlády mezitím pouze protestovaly proti každému asertivnímu kroku Japonců. Ovšem obě čínské republiky se zmožily maximálně na diplomatický odpor, zatímco Japonsko jednalo a postupně si budovalo stále pevnější pozici v otázce budoucího vlastnictví sporných ostrovů.

Pokud by tehdejší kontinentální Čína i ostrovní ROC dokázaly spolupracovat, nebylo by těžké obhájit suverenitu historických ostrovů bez větších potíží. Mezitím samotná kontinentální Čína procházela epochálním bodem zlomu, maoismus se chýlil ke konci a k moci se během 70. let dostal umírněný Teng Siao-pching, jemuž PRC vděčí za tržně hospodářské reformy a ekonomický rozkvět. Součástí této politiky byla ovšem strategie dobrých vztahů s vyspělými západními mocnostmi včetně USA a Japonska. Od těchto vrcholných ekonomik se tehdy čínští komunisté začali učit kapitalismu. Japonci využili výhodné situace a *de facto* si přivlastnili Senkaku i fyzicky (Mao 2014: 208).

Jestli chceme odpovědět na důležitější otázku, komu patří Senkaku z hlediska mezinárodního práva, musíme se soustředit na to, jestli patří právně čínskému, potažmo tchajwanskému kontinentálnímu šelfu, nebo ke dnes japonské Okinawě. Práce se zameří na pohled literatury pocházející jak z Japonska, tak obou čínských republik jak PLC, tak ROC. Když po druhé světové válce ovládl Mao s komunisty Čínu a opozice v čele s Čankajškem uprchla na Tchaj-wan, mezinárodní právo i světové společenství včetně OSN *de jure* uznávaly pouze Čínskou republiku (Tchaj-wan) jakožto čínského reprezentanta na půdě OSN až do roku 1971. Takže když začal spor o Senkaku, komunistická Čína neměla v OSN zastoupení a to bylo z hlediska

mezinárodního práva v daný moment opravdovým problémem, protože z mezinárodněprávního hlediska neexistovala.

V 60. letech se vyskytla silně napjatá situace mezi Sovětským svazem a Čínou, v důsledku čehož SSSR diplomaticky přiblížil komunistickou Čínu americkému soupeři. Komunistická Čína rázem nahradila na půdě OSN Tchaj-wan a po návštěvě amerického prezidenta R. Nixona v roce 1972 během získala PRC diplomatické vztahy s USA a poprvé od války i s novým americkým spojencem – Japonskem, což pro Čínu představovalo významný úspěch. Spojené státy se zde opět zachovaly racionálně a s příslibem levné pracovní síly PRC a jejího ekonomického potenciálu v následujících letech začaly *uznávat politiku jedné Číny* s tím, že si ponechaly ekonomické a diplomatické vazby na Tchaj-wan (The Asia Pacific Journal 2014).

Dalším příkladem nejednoduché politické situace z října 1971 jsou diplomatické naschvály, které si navzájem prováděly obě čínské republiky. Když byla uskutečněná samotná výměna členů na půdě OSN, komunistická Čína jakožto nástupnický stát Čínské republiky, byla zavázána dodržovat veškeré smlouvy, které Tchaj-wan kdy podepsal. Všechny dohody začaly platit pro kontinentální Čínu, nová čínská vláda se stala nástupnickou vládou obou čínských republik a plynuly z toho i veškeré výhody smluv podepsaných dříve ROC, ke které se ekonomicky vyspělé západní země chovaly velmi přívětivě. V ten moment Japonsko využilo diplomatického a mezinárodně právního zmatku ve svůj prospěch. (Taira 2004: 8)

4.2 Japonské nároky na Senkaku a jejich právní podstata

První obhajobou japonského nároku na Senkaku je nárokování ostrovů podle tzv. práva na *terra nullius* a s tím související údajné objevení ostrovů, jakožto země nikoho. Dalším oblíbeným japonským argumentem je snaha prokázat tvrzení, že Senkaku historicky přiléhá k Okinawě, která náleží pod japonskou suverenitu z pohledu mezinárodního práva. Z historického hlediska bylo souostroví Diaoyu přejmenováno japonským názvem Senkaku až v roce 1900 okinawským učitelem pro novinový článek *Záznamy z objevení souostroví Senkaku*. Sám novinářský článek byl publikovaný v jednom geologickém japonském časopise. Učitel údajně chtěl podpořit prestiž oboru geologie a poprvé byl použit japonský oficiální název Senkaku. Samotný japonský název je překladem britského pojmenování, jež použili námořníci Východoindické společnosti v roce 1845 na korvetě plavící se jménem *HMS Samarang*, která se účastnila i opiových válek. Britové pojmenovali ostrovy

Vyvýšenými ostrovy¹¹, a protože japonština má svoji speciální abecedu pro překlad zahraničních názvů, převzali britský název do svých navigačních map z roku 1894 a pojmenovali ostrovy Pinakuru, což je slovo stejného významu jako Senkaku.

4.3 Hmotné důkazy japonské strany v rámci práva

Ovšem i přes pojmenování v roce 1894 mnohé japonské mapy stále označovaly Senkaku jeho čínským názvem - Diaoyu. Tohoto čínského pojmenování se Japonci drželi ještě na mapách z druhé světové války a těchto map se dochovalo hodně. Například japonský navigační průvodce Tchaj-wanu a jeho přilehlých ostrovů z roku 1941 stále označuje jednotlivé ostrovy pod jejich čínskými názvy: *Tiao-jü Taom*, *Chìwěi Yǔ*, *Huángwěi Yǔ*, *Běi Xiǎodǎo*, *Nán Xiǎodǎo*, *Dà Nán Xiǎodǎo*. Stejně tak jako je tomu na starších japonských navigačních mapách z 19. století. Navíc celý název pro souostroví na japonských mapách není uveden, jenom jednotlivé ostrovy a každý z nich s čínským pojmenováním. Z čehož jednoznačně vyplývá, že japonská strana o čínských názvech věděla už dávno, což jaksí zpochybňuje japonské právo na *terra nullius*. Podle japonského tvrzení ovšem jejich západní prefektury na ostrovech rybařily a těžily dřevo už před válkou, a proto je jejich nárok nevyvratitelný. V létě 1970, kdy Čínská republika zahájila v oblasti geologický průzkum fosilních paliv, Japonci sepsali protestní dokument *Žádost pro obranu souostroví Senkaku*. Vše bylo iniciováno z moci okinawské vlády, pod tehdejší správce Okinawy – USA, které tehdy dohlížely na správu Okinawy od konce WW2. Samotná deklarace se odkazovala na údajné japonské vlastnictví Senkaku před válkou (Mao 2014: 200-201).

Zmíněný dokument měl předkládat důkaz o údajném rozkazu číslo 13, který měl právně obhájit japonské vlastnictví původně čínského Diaoyu. Podle rozkazu č.13 Japonsko nabylo souostroví dne 1. 5. 1896 a téhož dne bylo prohlášeno za japonskou državou. Bohužel, v den tehdejšího vydání dokumentu, který se odkazoval na rozkaz č.13, okinawská vláda nebyla schopná poskytnout hmatatelné důkazy o samotné existenci rozkazu č.13 ze své minulosti. Všechny knihovny pověřené vládou k pátrání v archivech prohlásily, že údajné dokumenty

¹¹ Pinnacle Islands

prokazující existenci rozkazu č 13. nemohly z rozličných důvodů v archivech vypátrat nebo poskytnout pro dočasnou nepřítomnost dokumentů.

Americká knihovna v Kongresu, jež má dodnes ve svém držení mnohé z japonského státního archivu, našla pouze dokumenty očíslované trojčifernými čísly, jako například 101,102,113. Tyto dokumenty jsou ovšem pouze záznamy armádní povahy nebo zprávy o činnosti vojenské policie kampetai. V konečném součtu, žádný z příslušných dokumentů v americkém držení se nezmiňoval o Senkaku. Později se dokonce našel pravý dokument o vykonaném rozkazu č.13, ale v něm se jen prokázala existence jiných ostrovů přilehlých k Okinawě, kam Senkaku ovšem nespádaly. Dále nebyl zmíněn jediný ostrov ze souostroví Diaoyu/Senkaku a, jak bylo již výše řečeno, samotný název Senkaku vešel ve známost až s japonským profesorem geologie v roce 1900. Z hlediska právního a historického, Japonsko neprokázalo existenci dokumentu o vlastnictví Senkaku v minulosti. Od samotných počátků japonských expanzivních výbojů na konci období Meidži pokaždé, když si císařská armáda podrobila nové území, Japonci vždycky obratně zorganizovali civilní správu, vlastní administrativu, ustanovili dohled ze strany kampetai i civilní policie a s precizností jim vlastní, vyznačili nové hranice Japonského impéria. To vše si pečlivě zaznamenávali, ovšem důkazy o japonském držení Senkaku z té doby, jsou velmi neprůkazné. A první skutečný záznam o japonské suverenitě nad Senkaku pochází až z bouřlivých 70. let, tedy z doby, kdy Spojené národy objevily možné zásoby fosilních paliv pod hladinou moře v blízkosti Senkaku (Mao 2014: 198-199).

Japonská strana si stojí za tvrzením, že Diaoyu objevil jako první japonský podnikatel Koga Tacuširo, žijící na Rjúkjú v 80. letech 19. století. Japonský podnikatel se pravidelně plavil na Senkaku a plody moře z přilehlého šelfu prodával na japonských tržištích. Podle japonských tvrzení obchodník Koga v roce 1894 sám osobně zažádal vládu z města Napa na Rjúkjú, aby se zasadila o budoucí rozvoj ostrova, jenomže místní vláda na Rjúkjú jeho žádost smetla ze stolu. Z dokumentu není průkazné, zda v té době byla vůbec Okinawa pod japonskou nadvládou či nikoliv. Obchodník se údajně vydal až do hlavního města Japonského impéria a žádal zde japonské ministerstvo zemědělství o pomoc s rozvojem ostrovů Senkaku. Ovšem ani tentokrát jeho žádost nedopadla lépe. Až po drtivém japonském vítězství, v první čínsko-japonské válce dovolila japonská vláda na Okinawě ekonomický rozvoj souostroví Senkaku a ostrovy mají přejít pod japonskou suverenitu, kterou ustanovila Šimonosecká smlouva z roku 1896. Ze strany japonské vlády bylo obchodníkovi umožněno provozovat činnost až po podmanění si Tchaj-wanu a přilehlých ostrovů.

Na čínské straně panuje názor, že Japonsko nemohlo zabrat ostrovy na právním podkladě *terra nullius*, když sám japonský obchodník Koga musel žádat o povolení činnosti japonskou vládu, protože to asi nebylo úplně legální území Japonska. Kogovo podnikání ale nemělo dlouhého trvání a on sám vzápětí přerušil veškeré aktivity na sporném Senkaku. Během napjatých 70. let 20. století se japonská média dotázala Tacušiřových potomků na jejich předka. Syn podnikatele Koga Zendži popřel veškerá tvrzení o tom, že by jeho otec měl jakékoliv zásluhy na objevení Senkaku. Dokonce i evropské kopie čínských map z 18. století prokazatelně vyznačují Diaoyu, jako součást Číny i s jejich čínským pojmenováním, ani to ovšem není přesvědčivým argumentem pro japonskou stranu, aby ustoupila ze svého stanoviska (Métraux 2013: 219).

4.4 Právní nároky Čínské lidové republiky a Tchaj-wanu na Diaoyu:

Obě čínské republiky se opírají o historické tvrzení, podle něhož čínští rybáři pluli do místních vod za bohatým úlovkem a titíž rybáři souostroví objevili. Číňané za císařského období využívali ostrovy jako orientační body během ceremonálních návštěv klientského království Rjúkjú. Zároveň se zde podle čínských záznamů nacházely léčivé rostliny, využitelné v lékařství na léčbu revmatismu. Čínské záznamy sahají až do středověku. První zmínky o souostroví pocházejí z období vlády dynastie Ming, kolem roku 1400. Z téže doby je souostroví vyznačeno i na navigačních mapách, včetně jména i toho nejmenšího ostrova. Stejně jako obchodní záznamy o provedení výměnného obchodu mezi Rjúkjú a zbytkem Číny. Tehdy bylo zdokumentováno, že vazalské království Rjúkjú odvádělo Číně pravidelné poplatky a záznamy o této interakci sahají až do 14. století (Glahn 2015: 175-179). Velvyslanec dynastie Ming, jmenovitě Čen Kan, zaznamenal jména jednotlivých ostrovů jejich současnými čínskými jmény dne 8.5. 1532 a ještě o mnoho více záznamů bylo ztraceno. V roce 1780 jeden čínský vládní úředník Xio, Čongje napsal za použití starších záznamů knihu o *Tchaj-wanu a přilehlých ostrovech*, kde Diaoyu byly tehdy zmíněny jako součást Tchaj-wanu. Čínská vláda může svůj nárok podložit mnohými knihami i historickými záznamy. Čínská strana trvá na tom, že kdyby se dodržovalo mezinárodní právo, japonské souostroví Senkaku by bylo opět čínské, zatímco japonská strana nepředložila přesvědčivý důkaz o objevení Senkaku jakožto území nikoho. Současný japonský ministr zahraničí prohlásil, že tehdejší zástupci japonské vlády přišli na Senkaku už v roce 1885 a nenašli zde

jakékoliv známky cizí kontroly. O 10 let později byly ostrovy připojeny k Japonsku dokonce formálně (Morris 1968: 199-204).

V roce 1895 po katastrofální porážce ve válce, byla Čína donucena jednat s Japonskem o separátním míru, z něhož vyplynulo, že se Čína musí vzdát Tchaj-wanu a zaplatit Japonsku jakési výpalné za to, že Japonci nebudou ještě více expandovat na úkor Číny (Jansen 1975: 768). Podle jiných tvrzení Japonsko uznalo, že Číňané dávno věděli o existenci ostrovů Senkaku, ale nebyli schopni je kontrolovat ani tu nijak nevymezili své státní hranice. Podle čínského bádání Japonsko prakticky aplikuje moderní mezinárodní právo na situaci starší více než jedno století ve svůj prospěch a tím se dá lehce manipulovat s fakty a přehlížet historické reálie. Ostrovy Senkaku patřily Číně ještě dříve, než mezinárodní právo v současné formě vůbec vzniklo, a tak je naprosto přirozené, že nárok na určité území vznikl z postupného vývoje historických událostí. Japonská strana dále trvá na prohlášení, že Senkaku patřily k Okinawě, to je ovšem v rozporu s historickými záznamy. Čínská mapa Rjúkjú z roku 1719 nezahrnuje tyto sporné ostrůvky jako území vazalského království Rjúkjú. Dále japonský spisovatel Hiaši Šihai vydal sérii map s názvem: *Navigační mapy tří států*. Pro každý stát použil jinou barvu. Na této mapě jsou vyobrazené v současnosti sporné ostrovy pod svým původním názvem Diaoyu. Dále je zřetelné, že ostrovy měly stejnou barvu jako císařská Čínská říše, království Rjúkjú mělo oproti tomu odlišnou barvu. Z toho vyplývá, že ani z historického hlediska nepatřily ostrovy Senkaku pod Rjúkjú, tudíž nemohly logicky patřit ani pod Okinawu. Tyto mapy Japonsko využívalo i v 19. století, jeden z přepisů těchto map se dodnes nachází na Harvardu (Mao 2014: 204).

Dále tu zůstává dílčí otázka, proč království Rjúkjú neobjevilo Senkaku i přesto, že se ostrovy nacházely poměrně nedaleko? Z historických záznamů víme, že čínští emisáři se často plavili na Rjúkjú, tedy kolem těchto ostrovů, ale na cestách zpátky využívali jiných tras. To mohl být logický důsledek nepříznivých větrů a mořských proudů směrem ze Rjúkjú na Senkaku. Některé čínské zdroje zmiňují, že Čínská císařovna Cixi z dynastie Čching, darovala Šengovi Xuanhaiovi tři z těchto ostrovů za to, že dokázal vyléčit její revmatoidní artritidu díky léčivým rostlinám, jež se nacházejí na ostrově a zde byly i natrhány. To dokazuje nejen to, že Čína o ostrovech věděla, ale i to že s nimi nakládala ve vší svrchovanosti a politické moci. Šengova pravnučka Xu Yi, která se mimochodem účastnila i politického života na Tchaj-wanu, dokázala najít právní listinu, stvrzující tento dar od císařovny Cixi. Americký kongres v roce 1971 tehdy ujistil Šenogovu pravnučku o jejím zákonném dědictví a uznal pravost císařovny vůle. Čínské mapy, historické záznamy a

dokonce zaznamenané politické příkazy ve vztahu ke sporným ostrovům právně potvrzují čínské vlastnictví současných japonských ostrovů Senkaku. Důvodem, proč Čína ztratila kontrolu nad Senkaku bylo hlavně to, že mezinárodní politika Číny po nástupu Teng Siao-pchinga značně polevila v razanci prosazování vlastních zájmů v zahraničí. V posledních čtyřiceti letech kapitalismu Čína změnila své asertivnější geopolitické chování vůči USA a západním zemím, aby jejich země mohla bezúhonně ekonomicky růst díky technologiím z Japonska a USA, na kterých byla přímo závislá. Zároveň si ČLR nemohla dovolit poškodit vztahy s těmito významnými partnery (Mao 2014: 154).

4.5 Senkaku z hlediska čínsko-japonské animozity

Po objektivním posouzení dosavadního chování obou stran je zřejmé, že spor o souostroví Diaoyu je pouhým vykypěním silně zakořeněné animozity vyplývající ze společné negativní historie, a proto v obou národech probouzí nacionalismus i animozitu, dokonce když vezmeme v potaz silnou ekonomickou provázanost, bilaterální vztahy PRC a Japonska se ještě více vyostřily. V roce 2010 došlo ke srážce čínské civilní lodi s loděmi japonské pobřežní stráže, která od objevení ropných zásob na Senkaku pravidelně demonstruje japonskou suverenitu nad ostrovy. Situaci ještě více vyostřil projev tokijského guvernéra Išihary Šintary, při kterém navrhl, aby tokijská vláda odkoupila Senkaku od jeho původního japonského vlastníka, tedy japonského státu. Tato událost vyvolala vlnu nevole u čínské veřejnosti a skupinka aktivistů z Hong Kongu se vylodila na sporných japonských ostrovech, aby demonstrovali neplatnost japonských nároků, načež celá skupina byla zadržena japonskou pobřežní stráží a navrácena do Číny. A i když nacionalistické skupiny v Japonsku spíše zneužívaly slabosti tehdejší vlády, většině japonské veřejnosti se přičí pouhá myšlenka na vojenský střet s Čínou.

Ovšem, nacionalisté jako Šintara rozdmýchávají doutnající problém animozity a se svojí politickou stranou *Úsvit* navrhuje změnu ústavy, aby Japonsko vyvinulo jadernou bombu. Z hlediska chápání geopolitiky by takový čin namíchl Čínu a to by zase znepokojilo Spojené státy, které se dlouhodobě snažily hasit napětí v oblasti. Nacionalista Šintara například prohlašoval, že k nankingskému masakru nikdy nedošlo, což dokáže vyvolat u čínské veřejnosti protijaponské nálady. Dokonce si japonská inteligence stojí za názorem, že Senkaku odjakživa spadaly pod jejich zemi. Métraux se osobně dotázal velkého počtu vzdělaných japonských mužů a žen a všichni mu odpověděli shodně. Sice by nevyvolali válku

kvůli ostrovům, ale všichni se přiklání k vlastenecké variantě japonského historického
vlastnictví ostrovů (Métraux 2013: 211-237).

5. Aplikace teorie interdependence

5.1 Míra čínsko-japonské ekonomické interdependence v současnosti

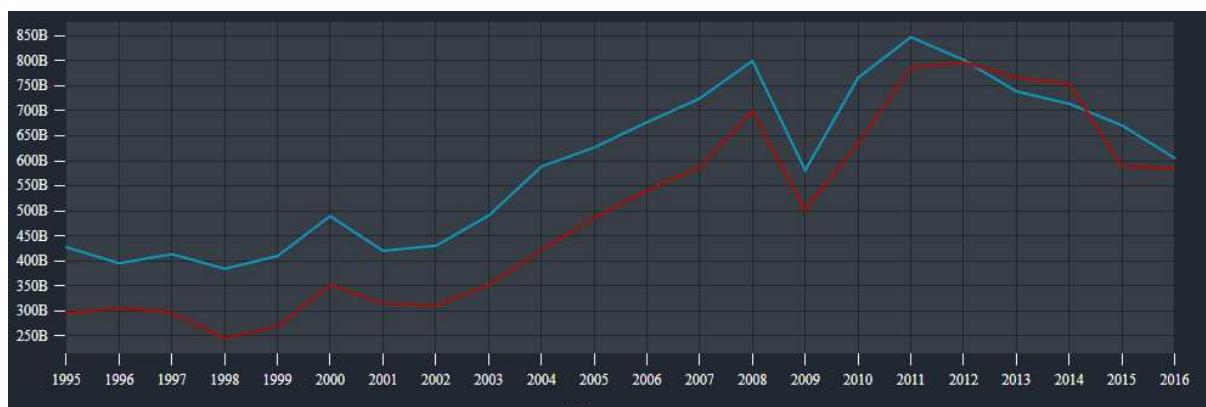
K tomu, abychom mohli potvrdit liberální teorii interdependence, je nutné znát základní fakta a ekonomické statistiky, hlavně co se týče objemu obchodovaného zboží Japonska a Číny, protože musíme mít zřejmé důkazy provázanosti a závislosti těchto komplexně strukturovaných ekonomik.

5.1.1 Míra rozsahu interdependence u Japonska ve vztahu k Číně

Japonsko se svými 127 miliony obyvatel je třetí nejsilnější ekonomikou na světě z hlediska nominálního HDP, podílí se na celkové světové produkci 4,5 %. Objem HDP v dolarech je 4,939 bilionů¹² USD (Investopedia 2017). Pro rok 2016 měla japonská ekonomika kladné saldo obchodní bilance, což znamená, že export převažoval nad importem (EOC z roku 2016). Japonský export se prudce propadá, což je jeden z důsledků stagnující japonské ekonomiky (The Observatory of Economic Complexity: 2016).

Obchodní bilance Japonska mezi dovozem a vývozem v letech 1995–2016 v miliardách USD reflektuje snižující se celkový ekonomický růst Japonska a pokles vývozu i dovozu na grafu č.1

Graf č.1

Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/jpn/>

¹² V USA se podle amerického systému říká bilionům triliony, zatímco bilion znamená to samé, co miliarda podle našeho, čili evropského systému.

Mezi hlavní vývozní artikly Japonska patří: Automobilový a transportní průmysl, strojný průmysl, zpracované kovy, rafinovaná fosilní paliva, laboratorní vybavení, jemná elektronika, lékařské vybavení, chemický průmysl a zbraně. Největší podíl na exportu má samozřejmě strojný průmysl a výroba dopravních prostředků a všeho od různých součástek, motorek až po letectvo. Mezi světoznámé japonské značky automobilového průmyslu patří Yamaha, Honda, Kawasaki, Suzuki. Japonsko patří mezi značně rozvinuté ekonomiky a jeho růst je omezený

Podíl strojního průmyslu na exportu v řádu procent. **Tabulka č.1**

osobní automobily	15 %
vozidlové součástky	5,2 %
nákladní a osobní lodě	2 %
letecké součástky	0,8 %
autobusy	0,4 %
motorky	0,3 %
traktory	0,2 %
ostatní	1 %

Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/jpn>

Japonská ekonomika se dlouhodobě potýká se stagnací vývoje a stárnoucí populací, což způsobuje úbytek obyvatel produktivního věku a vytěžuje sociální systém. Stárnoucí populace je zde ještě větším problémem než v Evropě. Japonská ekonomika patří mezi rozvinuté ekonomiky a více než 2/3 obyvatelstva pracuje v terciálním ekonomickém sektoru, necelá jedna 1/3 je zaměstnaná v průmyslu. V priméru je zaměstnán velmi malý podíl obyvatelstva, což se od takto rozvinuté ekonomiky předpokládá. Co se týče samotného primárního ekonomického sektoru, Japonsko proslulo svým intenzivním zemědělstvím, pro které jsou charakteristické velké výnosy z velmi malé plochy půdy.

5.1.2 Hlavní destinace japonského exportu:

Červeně znázorněna je Asie, modře Severní Amerika, fialově Evropa, oranžově Austrálie, zeleně Jižní Amerika. Na tomto grafu můžeme vidět hlavní obchodní partnery Japonska. Hong Kong je sice v ekonomických statistikách uváděn zvlášť, protože je velmi specifický kvůli oddělenému vývoji, avšak nesmíme zapomenout, že se taktéž jedná o integrální součást Číny a i přes svoji značnou míru autonomie vůči soustroví Senkaku zachovává stejnou politiku jako vedení PRC. V Hong Kongu dokonce existuje jistá podoba občanské společnosti jejímž cílem je dlouhodobé přičlenění Senkaku k Číně. Obrat Japonského exportu činí 606 miliard USD. Vzhledem k vztahu obyvatel Hong Kongu ke spornému území bychom mohli odhadnout z chování aktivistů, kteří na lodích protestovali proti japonské okupaci sporných ostrovů Senkaku, a následně byli zadrženi japonskou pobřežní stráží. Takže ve vztahu k Japonsku panují v Hong Kongu stejné nálady jako ve zbytku Číny. Co se týče ekonomické i politické zvláštnosti Hong Kongu, jedná se o velmi rozvinutou oblast, které se vyhnuly všechny neduhy Maových experimentů, jako Kulturní revoluce i Velký skok. Tak se prosperující Hong Kong kontinuálně rozvíjel až do současnosti, kdy má výjimečné postavení i v rámci Číny. Pro představu čtenáře, v roce 2018 je v Číně HDP na hlavu menší než např. v současném Rusku nebo Kazachstánu, zatímco Hong Kong má HDP na hlavu na úrovni Londýna (Statistic Tiems: 2018). V konečném součtu z grafu můžeme vyčíst, že podíl japonského exportu do Číny je 24,6 % z celkového exportu. Z toho 5,6% exportu proudí do Hong Kongu a 19% do Číny. Roční příjmy z japonského exportu do Číny činí 149,1 miliard USD z toho 115,14 miliard USD z pevninské Číny a 34 miliard z Hong Kongu. To je téměř 1/4 veškerých výnosů japonského exportu a zde se potvrzuje teorie *interdependence*, kdy Japonci dosahují výnosů, jichž by bez ekonomických interakcí s PRC nemohli dosáhnout. Podle grafu by se s nadsázkou dalo tvrdit, že kdyby se teoreticky přerušily veškeré obchodní interakce Japonska a Číny ze dne na den, Japonci by přišli o 1/4 svých příjmů.

Graf č.3 ukazující podíl exportů do jednotlivých států do Japonska.

Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/jpn/>

Druhým nejvýznamnějším partnerem jsou Spojené státy, odkud plyne zisk 133,32 miliard USD.

5.1.3 Japonský import

Obrat japonského importu činí 584 miliard USD a současně mírně převažuje nad exportem (TRADING ECONOMICS 2018). Velký podíl japonského importu tvoří součástky strojního průmyslu, ovšem tady se převážně jedná o produkty vyráběné japonskými výrobci ve třetích zemích za nižší náklady. Třeba známá japonská firma *Denso Manufacturing*, vyrábí i v ČR klimatizace do všech vozidel od japonských značek jako Honda, až přes Mercedesy a Lamborghini. Takže se v podstatě jedná o japonské výroby, vyrobené v zahraničí za nižší cenu práce a finální nízká cena výrobku zlepšuje konkurenceschopnost japonské produkce, čímž obchodní interakce s Čínou opět pomáhá Japonsku k růstu. Dovozním artiklem, na kterém je Japonsko závislé, jsou suroviny. Japonsko dováží nezpracovaná fosilní paliva, hlavně ropu, ze které potom v rafinériích vyrábí vysokooktanový benzín, letecký petrolej kerosin a z odpadových ropných produktů asfalt. Surová ropa tvoří až 8,7 % veškerého importu, dále zemní plyn 5,9 %. Dále je to kvalitní uhlí k tepelnému zpracování kovů, hlavně koks o vysoké výhřevnosti. Značně nemalý podíl japonského importu tvoří železná ruda, cín a měď často dovezené ve formě šrotu pro novou elektroniku. Dále Japonci dovážejí z Číny drahé kovy jako zlato, platinu, stříbro a šrot z některých jiných vzácných kovů, jež mají využití v elektronice díky své specifické teplotě tání, případně zlepšují vodivost, anebo

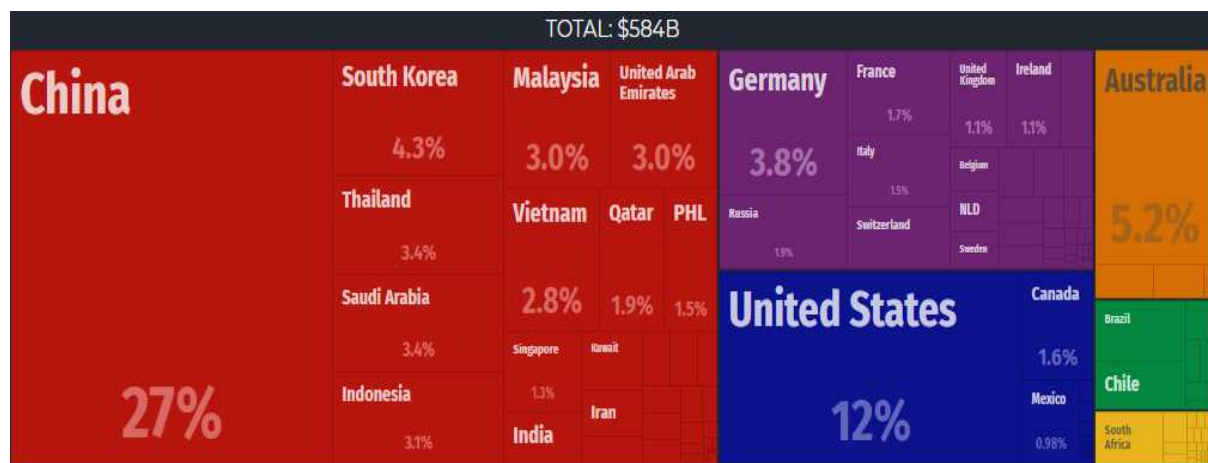
naopak slouží k výrobě ochranných prvků techniky. Z kovů se dováží ještě zinek, nikl a hliník též v nezpracované podobě dovozu (The Observatory of Economic Complexity: 2016).

Dále Japonci dováží velké množství zahraničních léků a lékařského vybavení, textil, potraviny, surové dřevo a zahraniční spotřební zboží. Z celkového objemu japonského importu tvoří suroviny téměř polovinu dovozu (The Observatory of Economic Complexity: 2016).

5.1.4 Další zboží, které proudí do Japonska

Z celkového podílu importu 584 miliard USD proudí 27 % zboží do Japonska z Číny v hodnotě 157 miliard, odkud dováží součástky do strojího odvětví, nebo celé výrobky jako nahrávací zařízení, počítače a telefony, dále textil, náradí, suroviny a potraviny. Z většiny se jedná o japonské výrobky vyrobené v PRC. Pro japonský import jsou nejdůležitější partneři z Asie. V důležitosti importu je na druhém a třetím místě Evropa a Severní Amerika. Z hlediska samostatných států jsou USA druhým nejdůležitějším importérem po Číně, odtud dováží produkty farmaceutického a lékařského odvětví. Nejvíce moderní lékařské vybavení a vybavení pro výzkumné laboratoře. Také ale dováží organický materiál, např. přímo odebranou krevní plazmu. Z transportního odvětví Japonsko dováží letadla, helikoptéry, kosmickou techniku a jejich součástky, to tvoří až 5 % veškerého japonského dovozu. Paradoxně mají o mnoho nižší podíl těžkých nákladních automobilů a to 1 %. Mimo jiné Japonsko ze Spojených států dováží potraviny, a to hlavně kukuřičné produkty, jejichž podíl tvoří až 3 % importu. Největší podíl dovozu z Ameriky tvoří produkty strojího průmyslu jako plynové turbíny, integrované obvody a ventily. Od doby, kdy USA zahájily těžbu ropy z břidlic, ji exportují dokonce i do Japonska. USA jsou pro Japonsko tedy mimo jiné důležitým importérem strategických fosilních paliv (The Observatory of Economic Complexity: 2016).

Graf č.4 ukazující podíl japonského importu z jednotlivých států v řádu procent v celkové výši 584 mld USD

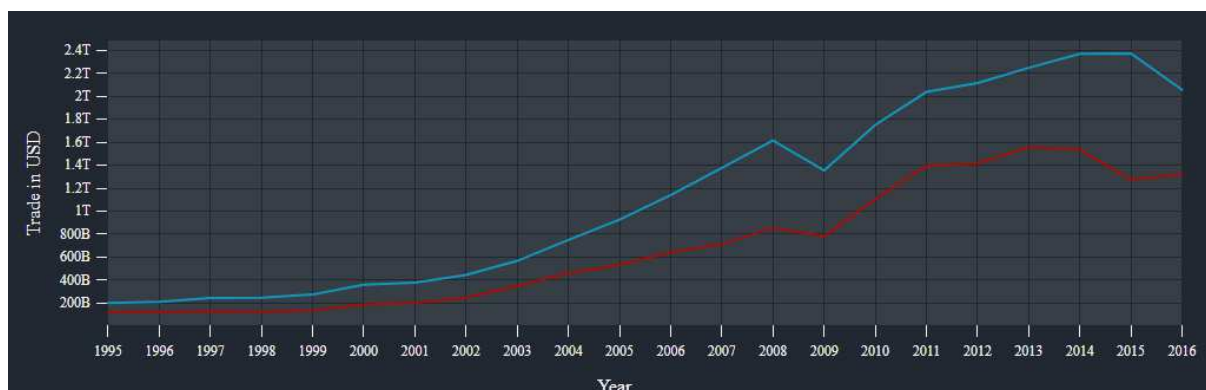

Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/jpn/>

5.2 Míra rozsahu interdependence Číny ve vztahu k Japonsku

Čína je nejlidnatější zemí na planetě s populací 1,38 miliard lidí a druhou nejsilnější ekonomikou z hlediska nominálního HDP s obratem 11,2 bilionů USD. S růstem 6,7 % ročně a navzdory předchozím nepříznivým odhadům se pokles růstu nekonal. Čína je rozhodně ekonomikou s kladným saldem obchodní bilance. Export výrazně převyšuje import. Politika jednoho dítěte ohrozila budoucí počet produktivní populace, z toho důvodu Čína dovolila mít do budoucna více než jedno dítě. Rostoucí křivky ukazující export a import svědčí o dlouhodobém a stabilním růstu ekonomiky (The Observatory of the Economic Complexity 2016).

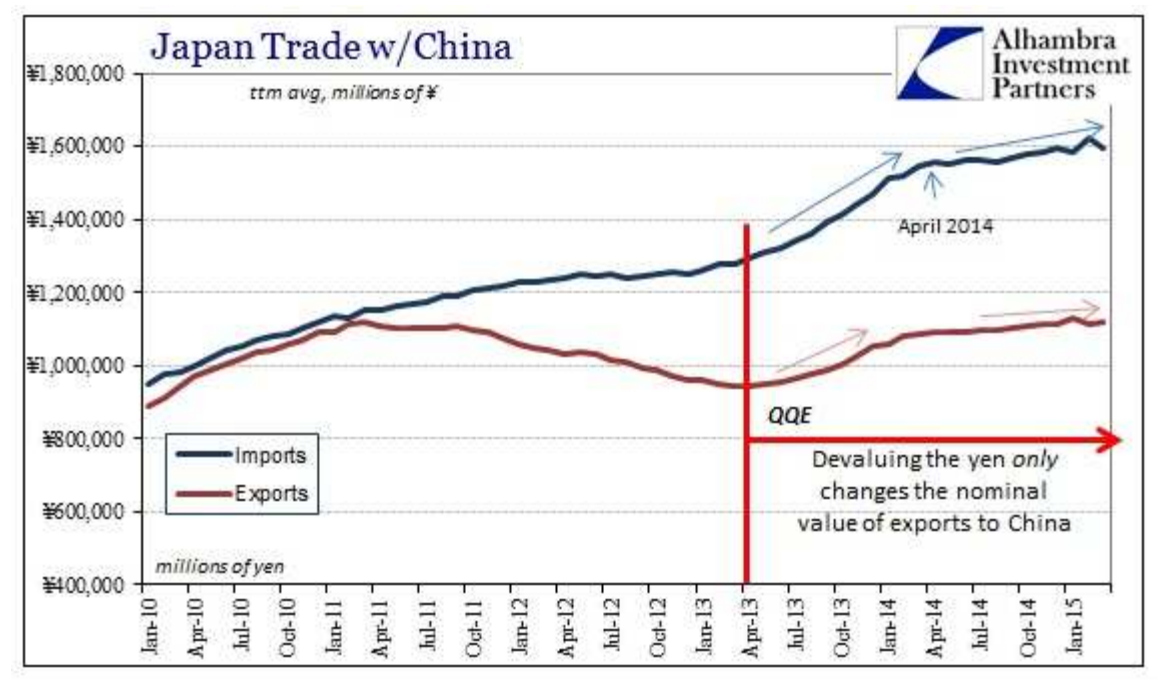
Graf č. 5 zobrazuje obchodní bilanci čínského exportu v letech 1995–2016

Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/chn/>

5.2.2 Růst interdependence Japonska ve vztahu k Číně

Graf č.6 ukazující růst japonského importu a exportu do Číny od ledna 2010 do ledna 2015 ukazuje mimo jiné důležitý faktor japonského růstu importu z Číny a prohlubování *interdependence*. Japonský import roste devalvujícím japonskému jenu navzdory. Což je v podstatě související věc, protože Japonsko si nemůže dovolit v době znehodnocování vlastní měny výrobu jinde než v Číně. Ve sledovaném krátkém období narostl import z Číny do Japonska téměř do dvojnásobných hodnot. Graf č.6 mimo jiné ukazuje, jak devalvování vlastní měny pomohlo Číně ještě více k prohloubení exportu do Japonska, protože výroba v Číně se stala levnější a zároveň výhodnější pro japonské podnikatele vyrábějící v Číně. Tento ekonomický tah Číny přispěl k prohlubování vzájemné závislosti a oběma stranám to vyhovovalo (Alhambra investments 2015).

Dostupné na: <http://www.alhambrapartners.com/wp-content/uploads/2015/04/ABOOK-April-2015-Japan-Trade-ttm-Asia-ex-China.jpg>

5.2.3 Čínský export

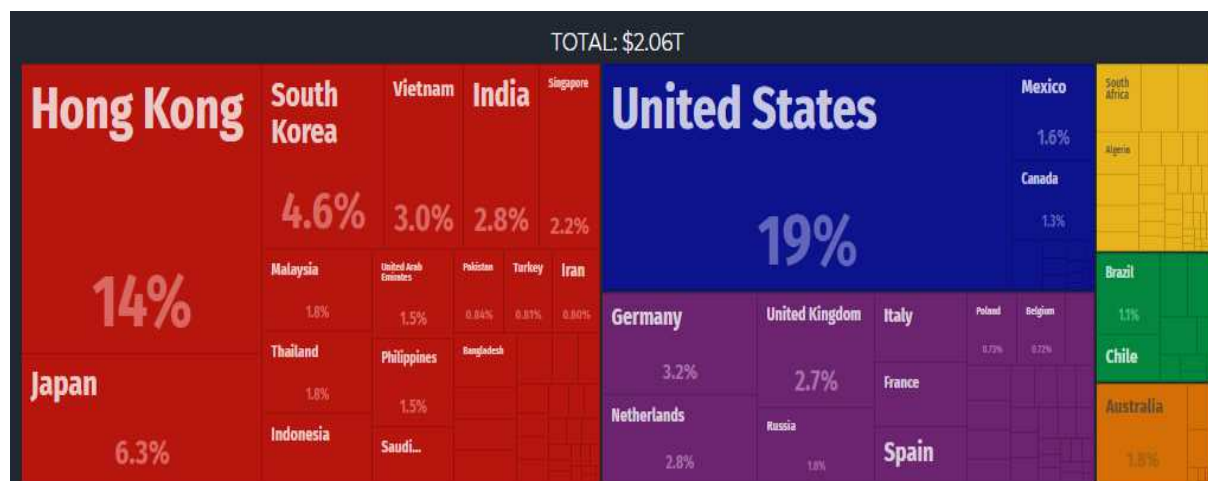
Objem čínského exportu činí 2,06 bilionů amerických dolarů. Z toho, největší podíl na exportu má strojní průmysl, jehož největší odvětví tvoří počítače, nahrávací a vysílací zařízení společně s telefony a integrovaným obvody. Na druhém místě je textil a na třetím místě základní kovové součástky, jako například hřebíky, nýty, kolejnice. Do zemí třetího světa vyváží Čína vlastní značky aut, což prospívá čínské ekonomice a zároveň se pro Japonsko rozšiřuje trh. Významně se na čínském exportu podílí ještě odvětví laboratorních nástrojů a příslušenství, produkty chemického průmyslu a potraviny. U mnohých potravin je dokonce Čína největším světovým producentem i exportérem.

Kam PRC vyváží

Největším obchodním partnerem Číny jsou Spojené státy, kam ročně vyveze zboží celkem za 386 miliard USD, dále průmyslová oblast Hong Kong, která je součástí Číny, ale se zvláštním statutem. Export do Japonska tvoří podíl 6,3 % HDP a 129 miliard USD, je zde ale

geopolitická provázanost s USA a vysoké zisky Číny z dovozu a osvojování moderních zahraničních technologií. Mezi další významné partnery z hlediska odbytiště trhu patří: Jižní Korea, Vietnam, Indie a Německo.

Graf č.7 velikost podílu čínského zahraničního exportu v řádu procent podle jednotlivých států

Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/chn/>

5.2.4 Čínský import a podíl jednotlivých odvětví

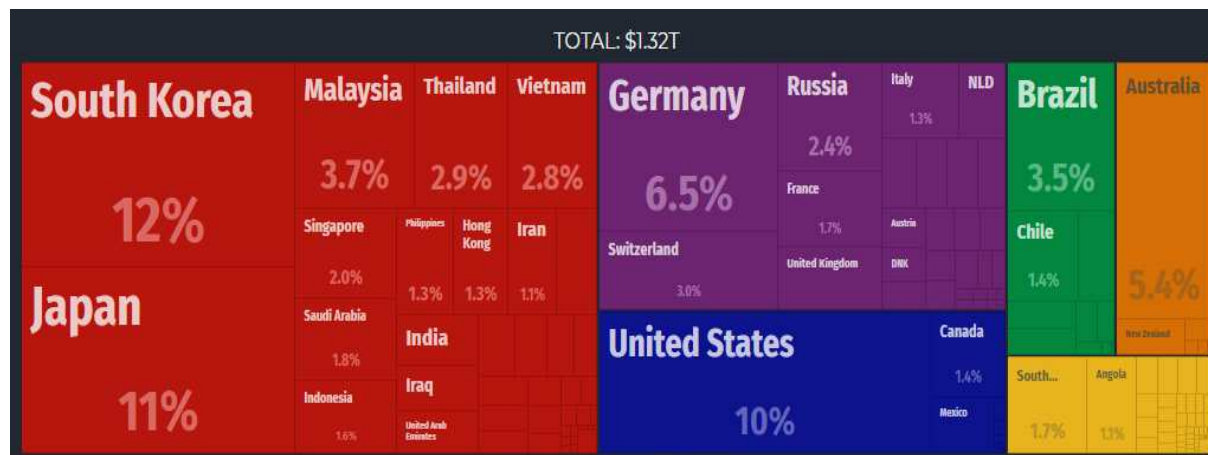
Obrat čínského importu činí 1,32 bilionů USD. Nejvíce dováží suroviny a produkty strojírenství. Mezi suroviny, které tvoří největší podíl importu, patří surová ropa z 8,8 %, železná ruda ze 4,4 % a dále zemní plyn a dehet. Dále Čína dováží drahé kovy a 4,7 % celkového objemu importu tvoří zlato v hodnotě 62,6 miliard dolarů. (Hua 246: 2016) Mezi dovozní artikly patří zahraniční auta a jejich součástky, technologie všech odvětví od nahrávací techniky až po laboratorní nástroje a technologie. Podobně jako Japonsko i Čína dováží šrot z mědi, železa, zinku, coltanu. Dalším významným dovozním odvětvím je syntetická výroba, kam patří různé druhy polymerů a gumy. Menší podíl dovozu tvoří zvířecí vlna, nezpracovaný tabák a nezpracované dřevo. Přes nízké HDP na hlavu v Číně je zřejmé, že se blíží rozvinutým ekonomikám, které dováží suroviny a vyvážejí finální produkty s přidanou hodnotou.

Zdroje dovážených surovin

Nejvýznamnějšími obchodními partnery Číny jsou Jižní Korea, která se podílí na importu s 12 % a 159 miliardami USD, dále Japonsko, to se podílí z 11 % 146 miliardami USD,

potom Spojené státy s 10 % a 132 miliardami USD a Německo, které se podílí s 6,5 % a 86 miliardami USD.

Graf č.8 původ zboží podle podílu jednotlivých zemí v %

Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/chn/>

5.3 Ekonomické vztahy Japonska a Číny a jejich vzájemná ekonomická závislost

Vztah těchto dvou ekonomických kolosů je naprosto unikátní. Přes svoji historii psanou krví vytvořili spolu Čína s Japonskem jeden z objemově největších trhů na světě. Zároveň je Japonsko největším zahraničním investorem v Číně vůbec, takže tady je vidět značná míra čínské závislosti na Japonsku, kde mír je podmínka růstu a prosperity.

Nehledě na veškerou animozitu Číňanů vůči Japonsku, výrazný boom zažívá i bilaterální turismus Japonska a Číny. Číňané za rok utratí v Japonsku přes 2 miliardy USD. Přesto všechno se vzájemné diplomatické vztahy Číny a Japonska zdají být vyhrocenějšími než kdy dříve, a to právě kvůli obnovenému sporu o ostrovy Senkaku. Co se týče ekonomických benefitů pro Čínu, tak už od začátku bilaterálního obchodu mezi Japonskem a PRC Čína získala hodně klíčových technologií právě díky japonské spolupráci. Dále bylo Japonsko hlavním zahraničním investorem do čínských komunikací, kam řadíme vše od dálnic, přístavů, železnic až po letiště. Díky těmto počátečním investicím do průmyslu a komunikací exponenciálně vzrostl objem obchodovaného zboží nejen s japonským investorem, ale s celým světem, včetně dalšího nejvýznamnějšího partnera USA (Bajpaj 2016). Proč byla a je Čína lukrativním ekonomickým partnerem pro Japonsko? Vzhledem k tomu, že Japonsko je silně rozvinutá ekonomika s velmi vysokou životní úrovní, cena práce v Japonsku je tomu

úměrně vysoká. Proto japonští podnikatelé začali využívat Čínu jako továrnu pro svoje výrobky za nízké náklady, zboží se přitom prodávalo na mezinárodním trhu nadále za vysoké ceny. V případě cenové konkurence mohli i cenu snížit, v důsledku nižších nákladů na vykonanou práci. To byla ale situace cirká před 20 lety. V současnosti, kdy Čína zbohatla, přilepšili si obyvatelé s životní úrovní a příjmy, se pro změnu Čína stala velmi cenným odbytištěm trhu japonského zboží. V souladu se současným ekonomickým stavem Číny je stále výhodné vyrábět zboží v Číně, tím se stále částečně ušetří za výrobu, ale hlavně za export hotových produktů. Automobilový průmysl, jakožto jedno z nejdůležitějších odvětví japonského exportu, má největší odbyt v PRC, k tomu je Čína celkově největším trhem pro automobily na světě. Bez svého čínského partnera by Japonsko nemohlo nahradit odbyt svého nabízeného zboží, ani kdyby se soustředilo na všechny své ostatní ekonomické partnery mimo PRC. Dokonce není přehnané tvrdit, že japonský automobilový průmysl přímo stojí na čínském trhu. Pro srovnání mají Spojené státy, které patří k nejdůležitějším japonským obchodním partnerům a politickým spojencům, pětinnový trh ve srovnání s PRC (Johnson 2015:13).

Stejně tak se to týká čínské nabídky. Hodnota potravin vyvezených z PRC do Japonska je přibližně stejná jako hodnota všech aut, které Japonci vyvezou do Číny. Vysoká životní úroveň v Japonsku, výrazně zvyšuje cenu práce a tím pádem i náklady na dovoz do Japonska, dokonce z Číny, ale stále je to levnější řešení než produkce z japonského intenzivního zemědělství, jenž se snaží vyprodukovat co největší objem plodin z velmi malé plochy půdy, v důsledku čehož je půda nutričně rychle vyčerpána a dodávání živin je finančně velmi nákladné. Jak bylo zmíněno už výše, obchod se zbožím není jediné místo, kde čínská ekonomika propojená s japonskou. Čína je zároveň největším příjemcem japonských investic, z toho cirká 70 % proudí do výroby. PRC potřebuje japonské investice k modernizaci vlastního automobilového průmyslu a strojírenství, díky čemuž zlepší své technologické vyhlídky i konkurenceschopnost na mezinárodním trhu a čínské zboží se stane ještě více lukrativnějším pro zbytek světového trhu (Gracefo 2016:2).

Samotná PRC profituje v mnohých odvětvích, a díky těmto investicím se v Číně rozvíjí terciální ekonomický sektor se zaměřením na vlastní obyvatelstvo a trh, což je přímý důsledek ekonomického rozvoje a růstu životní úrovně. Bohatnutí PRC zase pomůže Japonsku a trh pro japonské zboží ještě více vzroste. Tady stále více roste provázanost ekonomik. Japonsko zase zažívá už druhé desetiletí ekonomickou stagnaci. Růst čínského trhu pomůže oživit i japonskou ekonomiku. Číně zase pomůže studium a analýza nových japonských technologií.

Japonsko se snaží rozvíjet průmysl tak, aby byl šetrný k životnímu prostředí. Čína se dlouhodobě potýká se sníženou délkou života v důsledku zamořeného ovzduší a znečištění.

V Tichomoří se nově objevila mezinárodní celní zóna, tzv. Transpacifické partnerství, což po úplné ratifikaci bude volná tržní zóna Spojených států, Japonska, Austrálie a dalších států v oblasti Pacifiku. Čínu sice tato tržní zóna obchází, přesto PRC z ní bude profitovat díky Japonsku, které prodá zboží nakoupené v Číně dál ve volné zóně obchodu (Gracefo 2016: 3).

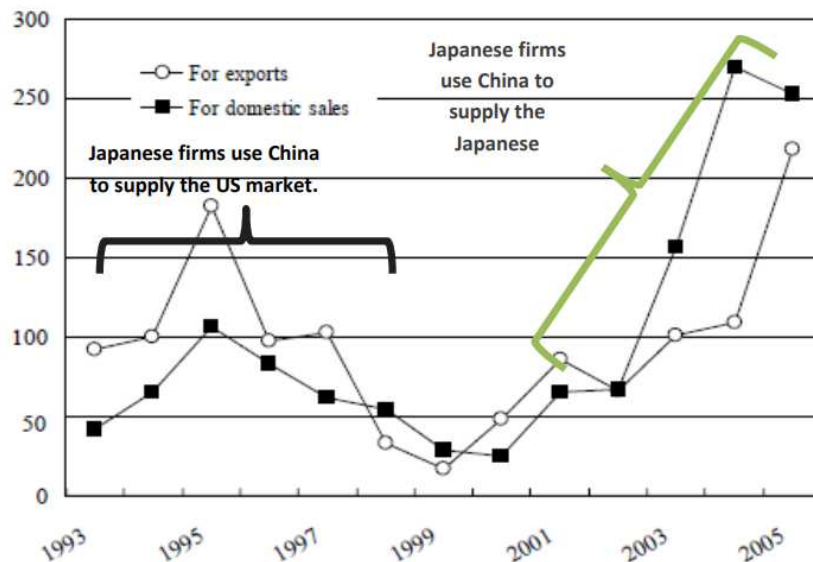
Graf ukazující růst japonského podílu investic na čínském trhu.

V minulých dvou desetiletích čínskému rozmachu značně pomáhaly japonské investice a jejich podíl se každým rokem zvětšoval. Tabulka (Graf č.9) z let 1993 ukazuje překotný růst po roce 2000 do roku 2005 (André 2018: 17).

Graf č.9

Fig. 38 Japanese direct investment in China

(¥ billion)

Dostupné na: <http://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2018/02/Asia-focus-63.pdf>

5.4 Tržní propojení Číny s Japonskem, vznik interdependence, potvrzení teorie a stručný historický vývoj

Od rozkolu čínského a sovětského režimu v průběhu 60. let, začala v 70. letech prudce stoupat výměna zboží mezi Japonskem a Čínou. Zatímco Japonsko potřebovalo suroviny, ekonomika PRC nutně vyžadovala nové technologie a know how. V roce 1972 dokonce Japonsko uznalo komunistickou Čínu jako stát, v následujících třech letech se z Japonska a Číny stali nejvýznamnější obchodní partneři v regionu. Zatímco Čína vyvážela do Japonska ropu, zemědělské produkty a kovy, obráceně proudily do Číny stroje a produkty chemického průmyslu. V letech 1972–2000 se dokonce velmi zlepšily mezinárodní vztahy Japonska a PRC. Podíl japonských investic na čínském trhu silně rostl, Japonci začali čínské ekonomice důvěřovat a dokonce jim poskytli úvěr pro budoucí růst a rozvoj ekonomiky. Navíc reformátor Teng tehdy nechtěl řešit otázku nevyřešených pohraničních sporů, což asi Japoncům imponovalo a celkově přispívalo ke stabilnímu růstu investic (Zhang 2016). Zejména klíčový podíl na rozvoji a modernizaci čínské ekonomiky měl import továrních zařízení pro výstavbu industriální infrastruktury. Mezi tovární zařízení totiž řadíme vše od turbín, oceláren a moderních strojů, jež dále pomohly vystavět infrastrukturu, jako moderní mostní konstrukce, určené pro vysokotonážní dopravu a z toho vyplývající rychlejší pohyb zboží o velké kapacitě. Dále japonští a němečtí podnikatelé pomohli s výstavbou nových silnic, letišť a jinou infrastrukturu, která pomohla prakticky s výstavbou celé čínské ekonomiky, jak ji známe v současnosti. Japonsko spolu s Německem ze všech nejvíce pomohlo v začátcích s importem moderního vybavení a strojůrenství do rozvíjející se Číny. Spojené státy v té době neměly až takový zájem dovážet do Číny své špičkové vybavení z důvodu obav, aby nesnížily vlastní konkurenceschopnost vývozem pokročilých technologií (Rusdy et al. 2016: 881).

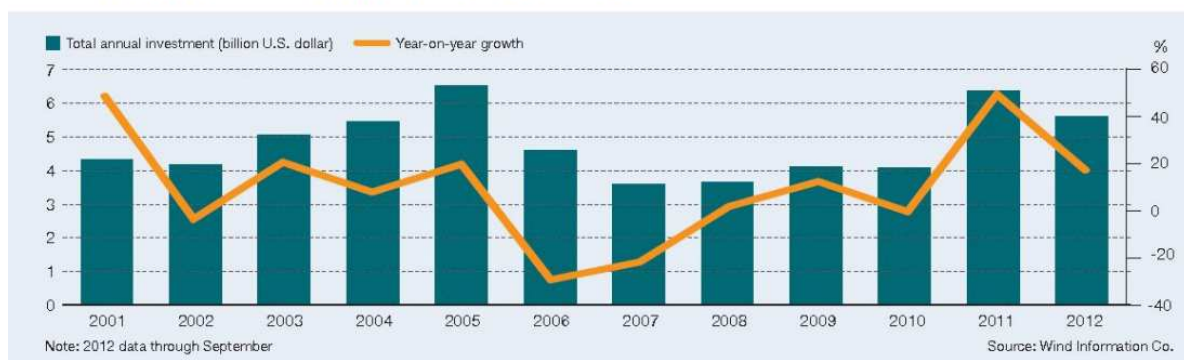
Negativní událost pro normalizaci bilaterálních vztahů ještě nastala v roce 2001, kdy japonský ministerský předseda Juničiro Koizumi navštívil svatyni Jasukuni, jež ctí všechny padlé vojáky, kteří kdy padli za císaře. Kontroverzní Jasukuni je ovšem taková, že zde mezi padlými hrdiny odpočívají i někteří váleční zločinci v minulosti páchající zvěrstva v Číně. Bohužel se tehdy Číňanům připomněla zvěrstva nankingského masakru a vztahy s Japonskem opět začaly chladnout. Poté došlo ještě k několika událostem, které celkově zhoršily vztahy mezi těmito zeměmi. Japonsko vydalo nové školní učebnice, kde se jimi spáchaná zvěrstva z válek v Číně značně bagatelizují (Zhang 2016). Před rokem 2012 bilaterální trh Japonska a

Číny rostl, zatímco po roce 2012 značně upadá (Mao 2014: 163). Nepříznivé vlivy na trh mají různé pohraniční incidenty, jako například v roce 2010, když došlo ke kolizi japonské a čínské lodi. Celkově se však bilaterální vztahy Japonska a Číny dostaly před 70. léta. V důsledku toho všeho poklesl i podíl japonských investic a Čína bojkotovala japonské výrobky. Bajpae tuto situaci charakterizuje tak, že dřív se dalo mluvit o bilaterálních vztazích Japonska a Číny jako: *o studené politice a horkých ekonomických vztazích*.

Dnes je to spíše výstižnější výraz: Studená politika a studené ekonomické vztahy (Gracefo 2016: 6). Drobné pohraniční incidenty či jenom náznaky vzestupu oboustranného nacionalismu a gesta připomínající citlivé události společné konfliktní historie spíše znejistily investiční vyhlídky do budoucna a podíl japonských investic na čínském trhu kolísá. V žádném případě se už nedá srovnávat s investičním boomem, který provázal bilaterální ekonomické vztahy od 70. let 19. století po rok 2009. Graf č.10 ukazuje, jaká byla míra růstu a poklesu japonských investic do čínské ekonomiky. Mimo jiné nemusíme dávat vinu za pokles přímo pohraničním incidentům a souvisejícím územním sporům o Senkaku, ale výroba v Číně se pro Japonsko stala už příliš drahou, především proto, že v Číně rok od roka roste cena práce. Čína se po incidentech dokonce na půdě RB OSN zasazovala, byť neúspěšně, o udělení stálého místa člena rady Japonsku v důsledku obav poklesu investic a v zájmu zlepšení vztahů, ovšem ani to nepomohlo. Klíčovou roli tu nakonec hraje růst ceny práce v ČLR a celková stagnace japonské ekonomiky, v důsledku čehož klesá i celkový podíl investic i do spřátelených zemí jako USA nebo Jižní Korea (André 2018: 18-19).

Graf č.10

Japonské investice do čínské ekonomiky v letech 2001-2012 v absolutních číslech, v miliardách USD

Dostupné na: <http://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2018/02/Asia-focus-63.pdf>

Někteří ekonomové se drží tvrzení, že obě ekonomiky spolu rostly harmonicky v symbióze až do roku 2012 do již zmíněných incidentů s pobřežní stráží, kdy se vztahy začaly ochlazovat a část japonské politické scény začala být nervózní z údajného růstu nacionalismu v PRC. Od 70. let čínská finanční elity natolik zbohatly, že jsou Číňané v současnosti zase jedním z největších investorů v bohatých japonských městech jako Tokio, Kjóto, Jokohama atd., což je i v současnosti oboustranně prospěšné navzdory poklesu japonských investic v Číně (Rusdy et al. 2016: 882). Ovšem jak již výše bylo uvedeno, současná bohatá Čína s rostoucí střední třídou představuje pro mnohé země včetně Japonska nezbytné odbytiště trhu a téměř 22 % veškerého japonského exportu směřuje právě do Číny, kam je zahrnut i Hong Kong, což vlastně znamená, že Japonsko je **více než z 1/5** závislé na exportu do Číny. V jakémkoliv případě, přijít o tak cenného obchodního partnera by znamenalo pro Japonsko citelnou ekonomickou ztrátu, což mimo jiné potvrzuje teorii interdependence vycházející z neoliberálního institucionalismu. Podle současného vývoje čínské ekonomiky lze ovšem skromně predikovat, že velikost střední třídy v Číně poroste a vzhledem k tomu že v Číně je velikost populace 1,379 miliard oproti japonským 127 milionům obyvatel, velikost trhu pro export do Číny v budoucnu poroste rovněž. Což může představovat velký potenciál zejména pro Japonsko (Rusdy et al. 2016: 883).

5.4.1 Ekonomická rivalita Japonska a Číny.

Na celém trhu Východní Asie se japonští a čínští investoři předhánějí v lovu lepších zakázek a celkově bojují o své místo pod sluncem. Například čínský projekt *Hedvábná stezka 21. století*, kde investoři z Číny přispějí rozvojem infrastruktury mimo jiné ve střední, jižní a jihovýchodní Asii. To má rozšířit dosah čínského exportu i objem obchodovaného zboží a je taky v současnosti známý jako novodobá *Hedvábná stezka*. V budoucnu se má rozšířit i do Evropy. Japonci oproti tomu mají konkurenční projekt – Central Asia Plus Japan Dialogue se stejným zaměřením ve Střední Asii. Zároveň obě země soutěží v tom, kdo získá přízeň Ruské federace a z toho vyplývající přístup k velkému počtu surovin, což se dá jistě taktéž označit za jistou formu ekonomicko-politického soupeření (Bajpae 2016: 14). Článek z EASTASIA forum hodnotí ekonomický Číny ve vztahu k Japonsku tak, že japonští investoři se ještě stále vzpamatovávají z šoku, který jim přinesl náhlý ekonomický vzestup Číny (Lehmann 2015: 52).

5.4.2 Ekonomická interdependence Číny a Japonska jako hrozba.

I když průzkumy veřejného mínění v Japonsku spíše ukazují pacifistické nálady, růst závislosti Japonska na Číně budí u japonských elit značné obavy do budoucna. Některým se může dokonce míra rostoucí závislosti zdát více jako bezpečnostní hrozba, než jako investiční příležitost k vlastnímu růstu. Některé japonské elity dokonce tvrdí, že ekonomická interdependence může být využita jako mocenský nástroj, jak oslabit Japonsko. Jednu chvíli dokonce japonský premiér Šinzó Abe zvažoval změnu ústavy, jež by brala v potaz nebezpečí japonské závislosti na Číně, ale to by bylo za příliš velkou cenu ekonomických ztrát. Z japonské strany budí obavy nejenom silná ekonomická závislost na Číně a v neposlední řadě nevyřešené územní spory, jmenovitě souostroví Senkaku. Tokio zastává názor, že Peking nechce o partnerství slyšet, ale spíš se staví k vzájemným vztahům z dominantní pozice, zatímco někteří japonské experti na mezinárodní vztahy tvrdí, že jde o symbolické přetahování o vůdčí pozici, kdy nikdo nechce být ten druhý (André 2018: 28). *To přesně sedí do dilematu dvou vězňů, zmíněného v teoretické části neoliberalního institucionalismu. Místo toho, aby aktéři spolupracovali, snaží se vytěžit co nejvíce na úkor druhého aktéra.* V Japonsku většina odpůrců tohoto asertivního chování vůči PRC zastává názor, že za vyhrocením vztahů s Čínou stojí nacionalistická lobby v Japonsku, která přemýšlí ideologicky a ne racionálně. I když možnost, že by Čína využila své ekonomické síly jako zbraně, přeci jenom přichází v úvahu. Při současném ekonomickém vztahu Číny a Japonska jsou reálné šance na skutečný konflikt mezi Japonskem a Čínou velmi malé, za předpokladu že se aktéři budou chovat tak racionálně, jako doposud (André 2018: 29).

6. Zapojení Japonska a Číny do mezinárodních institucí

6.1 Světová obchodní organizace

Světová obchodní organizace je mezinárodní organizací ovlivňující pravidla obchodu po celém světě, ekonomicky silné země v ní mají lepší postavení než ty slabé. V roce 2001 bylo uděleno členství další zemi a tou byla Čína. Čínská veřejnost v 80. letech zpočátku vnímala WTO negativně, jako jakýsi elitní klub bohatých zemí, jenž diktuje pravidla hry všem ostatním zemím. Ovšem vzděláváním veřejnosti i vlastních elit, tehdy menších podnikatelů, se Číně podařilo probudit zájem v angažování takových organizací, jako je WTO. K tomu, aby byl čínský trh uzpůsoben pravidlům WTO, musela Čína upravit více než 2300 zákonů po celé zemi, zatímco menší regiony byly nuceny pozměnit v zájmu akceptování podmínek WTO až 190 000 zákonů. Navíc díky výnosům z obchodu se WTO u Číňanů začala těšit značné popularity a k roku 2010 se Čína stala největším světovým exportérem zboží na světě a druhým největším importérem. Kromě toho se po roce 2001 zvýšila spolupráce se všemi východoasijskými partnery i s USA. Na začátku kooperace v 70. letech 20. století Japonsko dalo Číně půjčku, jež měla pomoci s nastartováním čínské ekonomiky. Kolem roku 2010 už to byla pro změnu Čína, kdo se stával největším věřitelem mnoha států v jihovýchodní Asii. WTO ovšem pomohla k rychlému růstu celému regionu, a dokonce i zainteresovaným USA (China Business review 2011). Japonsko využívá WTO v boji proti dumpingovým cenám surovin ze třetích zemí, včetně Číny. A pro Japonsko je WTO důležitou institucí, jak uchránit svůj trh z hlediska právního před levným rozvojem zeměmi na mezinárodním poli volné obchodní soutěže. Právě Japonsko často podává stížnost proti dumpingovým cenám oceli v Indii, Číně, Egyptě atd (WTO 2018).

6.2 Aplikace neoliberálního institucionalismu z OSN a prosazování zájmů.

Od založení OSN Rooseveltem, Churchillem a Stalinem v roce 1945 se Čína stala jedním z pěti stálých členů RB OSN. To znamenalo, že mohla prakticky vetovat jakýkoliv návrh ostatních členů RB OSN, což dodnes představuje značně silný nástroj na poli mezinárodní politiky. I když toto členství se přímo vztahovalo k Čínské republice, ne k Čínské lidové republice. Takže i když komunisté v Číně vyhráli občanskou válku, přístup k tomuto nástroji získali až v 70. letech, kdy post Tchaj-wanu získala kontinentální Čína a většina světa začala akceptovat politiku jedné Číny. Hlavním aktérem událostí tehdy byly USA, které chtěly Čínu ještě více oddělit od socialistického bloku. Čína, nyní silnější, než kdy dříve, si musela projít

mnohými útrapami kolonialismu, přestože celou Čínu se Evropanům nikdy kolonizovat nepodařilo. Nejdříve byla Čína sužována ze strany evropských mocností, které kořistily z jejího bohatství, a poté snad ještě horší japonskou expanzí.

Po dlouhých dekádách zahraničních intervencí a dokonce občanských válek se Čína začala téměř ze všeho vzpamatovávat. Čína mírovou politikou prosazuje zájmy své státní integrity. S Ruskem byl územní spor vyřešen po rozpadu SSSR, za vlády prezidenta RF Jelcina (The New York Times 1997). Dále Čína vyřešila na jihovýchodě územní spory s Barmou, Nepálem a Pákistánem. Někdy jednala Čína na úkor velikosti svého území, ale vždy tak, aby měla dobré vztahy se sousedy a vyřešené konflikty, aby mohla rozvíjet mezinárodní obchod. Jediné místo, kde Čína ještě nevyřešila své územní spory, je hranice se současnou Indií. Současná PRC je o mnoho silnějším státem, než křehký kolos, který převzal Teng od Mao Tse Tunga, po všech těch kulturních revolucích a velkém skoku v 70. letech. PRC má v současnosti dokonce jistou obdobu občanské společnosti, kterou postrádala předtím, dále nesrovnatelně lepší a strukturovanou ekonomiku, která ji v mnohých oblastech řadí mezi vyspělé státy. V současnosti je Čína stálým členem Rady bezpečnosti v OSN po boku Ruska, USA, Británie a Francie, kde Čína stvrzuje svoji roli globální velmoci v důležitých geopolitických otázkách. Například během občanské války v Sýrii, kdy spolu s Ruskem PRC zabránila svým vetem intervenci koalice na podporu syrské opozice v roce 2012 (The Guardian 2012). Sankcím proti syrské vládě, za údajné použití Sarinu v roce 2017 (BBC 2017). Japonsko není stálý členem RB OSN, ale v otázkách mezinárodní politiky téměř vždy stojí za stanoviskem USA.

7. Budoucnost a další katalyzátory a mediátory napětí v oblasti

7.1 Vyhlídky do budoucna

Z hlediska teorie interdependence a po analýze vzorců chování dosavadních zmocněnců vlády v Japonsku i v Číně vše nasvědčuje tomu, že pokud Čína bude jednat, bude se opírat o mezinárodní právo spíše, než by sáhla po silovém řešení, což odpovídá dokonce jednomu z bodů komplexní interdependence. Celkovou situaci v oblasti komplikuje chování nepředvídatelného režimu Severní Koreje v čele s Kim Čong Unem. Současný japonský premiér Šinzó Abe touží už dlouhodobě po tom, aby Japonsko získalo armádu adekvátní k japonské ekonomické síle. Šinzó Abe chce značně rozšířit letectvo, zároveň posílit už tak silnou flotilu japonského válečného námořnictva. Chování Kimova režimu a jeho vysílání balistických raket nad japonské ostrovy může být dostatečnou záminkou pro zvětšení výdajů na zbrojení, a to je něco, co japonský premiér už dlouho prosazuje ve svém programu. Zároveň japonský premiér poukázal na problém, při kterém se Japonsko nemůže spoléhat pouze na vojenskou pomoc Spojených států. V den raketového incidentu sice Spojené státy diplomaticky stály za Japonskem, ale byla to Američany dodaná technika PVO s radarem, která fatálně selhala (CNN 2017). To může být i dostatečný důvod pro zvýšení výdajů na zbrojení a podpory vojenského průmyslu v Japonsku. Japonská armáda má v současnosti i přes minimální podíl zbrojení na HDP jednu z nejmodernějších a nejsilnějších armád na světě a se svými 120 miliony obyvatel (podobným počtem jako má například Ruská federace) je stále třetí nejsilnější ekonomikou světa. To znamená, že Japonsko má větší podíl HDP, než kterýkoliv evropský stát. Bez ohledu na společnou minulost Číny a Japonska, jsou nyní jejich ekonomiky silně provázané. Japonský premiér chce radikálně změnit politiku japonského pacifismu a poprvé od japonské porážky ve Druhé světové válce by se Japonsko mělo zúčastnit zahraničních misí po boku spojenců.

V zájmu zachování míru v Tichomoří můžeme být vděční za bilaterální ekonomickou závislost Číny, Japonska a Spojených států, které v zájmu racionální politiky vynaloží maximální úsilí, aby se předešlo unáhleným řešením, která by mohly způsobit mezinárodní katastrofu. Čína zůstává pro USA nejvýznamnějším zahraničním partnerem, PRC je pro Spojené státy velkou továrnou vyrábějící produkty za nízké náklady a zároveň největším odbytištěm trhu. Ekonomická závislost je zde znatelná. Japonsko, které soustředilo veškeré své úsilí na elektroniku, je závislé na dovozu drahých kovů z Číny. Čína zároveň patří mezi největší producenty těchto kovů s vysokou teplotou tání a zároveň čínské kruhy průmyslníků

a finančníků naplno využívají japonských technologií a snaží se od vyspělého japonského průmyslu pochytit každický detail o jejich know how. Budou zároveň tlačit na stranické aparátčičky, aby mír v Tichomoří byl nadále zachován, což potvrzuje teorii liberalismu a interdependence.

7.2 Komunistická strana jako racionální aktér

Musíme brát ohled i na to, že úspěšní podnikatelé, mající styky s japonským byznysem jsou sami často členové komunistické strany vzhledem k tomu, že čínská CP funguje spíše jako elitářská strana sdružující podnikatele a vzdělance než jako strana dělníků, rolníků a svazaček. Komunisté v Číně jsou privilegovanou vrstvou s nadsázkou řečeno – novodobou šlechtou s vlastními kluby, hotely, nemocnicemi a lázněmi. Po selhání ideologie komunismu v tehdejším sovětském bloku CP prožila jakousi krizi identity, takže začala stavět svoji legitimitu na ekonomickém úspěchu a rostoucí životní úrovni obyvatelstva, dále ideologii přemostila z maoismu na nacionalismus a etnocentrismus ruku v ruce s výše zmíněnou prosperitou. Čínský nacionalismus, stimulovaný podporou CP strany, staví na obranné válce proti japonskému agresorovi, ovšem samotná čínská vláda omezuje projevy nacionalismu, aby nevyhrotila už tak napjaté vztahy s Japonskem.

7.3 Problémy regionu a řešení územního sporu

Pokud by vzájemný spor měl mírové řešení, musely by současně spolupracovat ROC s PRC a též by se musel objevit náznak ochoty na japonské straně, přestože současné dění tomu nepomáhá a vzdálená KLDR přilévá olej do ohně staré zášti. K uklidnění situace by přispěla trilaterální dohoda Japonska a obou čínských republik o využívání nerostných zdrojů kolem ostrovů, jak píše Métraux (Métraux 2013: 228) a čistě podle subjektivního názoru autora této práce, by přispěla ČLR, kdyby zajistila mírnější vystupování svého spojence - KLDR. Dále profesor Métraux zastává názor, že na celém regionu leží břemeno dávných japonských expanzí po období reformy Meidži. John Milton kdysi poznamenal: *Je lepší vládnout peklu než sloužit v nebi*¹³. Podle Métrauxe mělo Japonsko po reformách Meidži dvě možnosti: Za obrovského úsilí se pokusit mírovou cestou pomoci celému Dálnému Východu čelit západnímu imperialismu, nebo se vydat na vojenskou expanzi nikoliv nepodobnou západu. Japonsko si zvolilo západní cestu. Cestu dobyvatele, která vedla k vyhlazovacím válkám v Číně, k obsazení Koreje a zároveň k porážce proti západním zemím. Nyní Japonsko

¹³ Tak poznamenává John Milton v monologu ve svém díle ztracený ráj. (Milton, 1667)

musí čelit výzvám současnosti a těmi jsou stárnoucí japonská populace, stagnující, i když silná ekonomika a zároveň velmocenskému vzestupu Číny (Métraux 2013: 215).

Mnoho neduhů asijského subkontinentu způsobených japonskou expanzí se vrací Japonsku jako bumerang. Korea byla jednou z prvních zemí, jež podlehla dobovačným ambicím japonského císaře, a současná komunistická KLDR je částečným dědicem, protože režim připomíná japonský kult císaře v dobách výbojů po Meidži reformách, dokonce Kimův titul Syn nebes, je stejný titul, jako má japonský císař. V návaznosti na současný spor o Diaoyu, Métraux potvrzuje svým názorem myšlenku ekonomické interdependence a jeho hlavním argumentem je dedukce, podle níž Japonsko i Čína získá v asijském regionu mnohem víc ze spolupráce než z případného konfliktu. Válka Číny a Japonska by v současnosti měla jenom poražené (Métraux 2013: 229).

7.4 Komu právoplatně náleží ostrovy Senkaku?

Čína má mnoho hmotných důkazů svého přímého nároku na souostroví Senkaku. Dokazuje to řada historických záznamů a map, jež se zmiňují o Diaoyu jako o součásti Číny, a to až do roku 1300 do období vlády dynastie Ming. Dále mezinárodní soudy dají za pravdu Číně z hlediska historického dědictví a územního práva z hlediska kontinentálního šelfu. I když japonské důkazy se nemají prakticky o co opřít. Fakticky Japonci Senkaku ovládají, a to z hlediska vojenského a administrativního.

Dále by bylo jistým aktem slabosti vzdát se ropných polí pod hladinou moře, takže celá současná situace kolem Senkaku může obě země dostat do patové situace. Je celkem dost pravděpodobné, že Japonci by použili vojenskou sílu k obhájení své suverenity nad ostrovy. Japonci se svým spojencem USA celkem často v oblasti provádí vojenská cvičení a manévry na údajnou ochranu Tchaj-wanu, přesto to ale vypadá, jako součást strategie, během které se Japonci snaží udržet Tchaj-wan a kontinentální Čínu v jistém antagonismu kontinentální Číny vůči té ostrovní. Čína od nástupu velkého reformátora Teng Siao-pinga prakticky příliš neupustila ze svého politického kurzu a snaží se předejít eskalaci napětí a případné napětí zmiňuje. PRC si po vzoru Tenga udržuje dobré vztahy úplně s každým s cílem maximálních výnosů v zahraničním obchodě a budoucích zisků z výměny technologií. Chu Ťin-tchao v této politice rozumu pokračoval a ani dnes za vlády Si Tin-Pchinga tomu není jinak. Čína se dlouhodobě neúčastní vojenských konfliktů, takže je velmi nepravděpodobné, že by Čína obnovila svoji suverenitu nad Senkaku z pomoci vojenské síly.

Pro mírové a diplomatické řešení celého sporu bude nejlepší pro Čínskou republiku i pro kontinentální Čínu, když budou v otázce věci Senaku/Dioyu spolupracovat v zájmu obou zemí. Pro samotnou PRC je přijatelnější, když Senaku bude patřit Tchaj-wanu než Japonsku. Kristina Mao píše, že spolupráce kuomitangu z Tchaj-wanu s Čínou může být dokonce budoucím krokem ke sjednocení obou republik a k obhájení územní integrity proti japonským nárokům (Mao 2014: 214).

8. ZÁVĚR

První výzkumná otázka nám měla pomoci pochopit do hloubky složitost současných bilaterálních vztahů Japonska a Číny z důvodu jejich komplikované a velmi krvavé historie, kdy Japonsko polovinu století trávilo tím, že napadalo Čínu. Podle nejvyšších odhadů si druhá světová válka v Číně způsobená Japonskem vyžádala na 20 milionů obyvatel. Japonská forma holokaustu se málo lišila od toho německého, protože císařské Japonsko provádělo vše, co známe ze záznamů holokaustu v Evropě. To znamená mučení a týrání vězňů, využívání otrocká práce, experimenty na živých lidech, vivisekce (pitvání lidí zaživa za účelem vědeckého poznání, v Evropě tím proslul doktor Mengele). Dále Japonci běžně pořádali masakry válečných zajatců, což je považována za vojenský zločin stejně jako masakry civilistů, jichž se též dopouštěli. Výše probíraný nankingský masakr byl kombinací obojího a je z nich asi nejznámější. V rámci této práce však má celá událost pozici negativní proměnné, komplikující bilaterální vztahy ČLR a Japonska, jinak pomáhá čtenářům pochopit, proč dodnes existuje značná čínsko-japonská historická animozita. Výčtem výše uvedených událostí to musí být celkem zřejmé.

Za nejtěžší autor této práce považuje odpověď na výzkumnou otázku, které zemi právoplatně náleží ostrovy Senkaku náleží, protože autor práce není v pozici soudce mezinárodního soudu. Ovšem z předložených a ověřených důkazů se ty čínské zdají být průkaznější a to už jenom proto, že sporné ostrovy se vyskytují na čínských mapách mnohem dříve než na japonských. A na začátku 20. století se Japonci řídili ještě čínskými mapami a pro ostrovy ani neměli japonské pojmenování, což vyvrací japonské nároky na objevení a přisvojení ostrovů podle práva na *terra nullius*. Na starých čínských mapách jsou ostrovy zmíněny jako součást kontinentální Číny, nenáležící autonomnímu království Rjúkjú. Kdežto Spojené státy, které spravovaly celou Okinawu po druhé světové válce a věnovaly celou Okinawu Japoncům v 70. letech 20. století, přičemž sporné ostrovy nejsou historicky její součástí. Přesto USA jmenovitě označily Senkaku jako součást Okinawy. Což mohl být omyl, anebo geopolitický tah, jak posílit vliv svého tehdejšího regionálního spojence, ale Senkaku patří Japoncům především díky tehdejšímu přičinění Spojených států. I když je pochopitelné, že se Japonci jen tak snadno nevzdají svých nároků, ani kdyby byli v nepravu, z dějin víme, že málokterý stát se vzdává svého území dobrovolně. Celou situaci ještě ztěžuje mírný nárůst japonského nacionalismu a pokusy japonského premiéra změnit japonskou bezpečnostní

politiku na mnohem asertivnější formu. A růst japonského nacionalismu opětovně Číňanům připomíná agresivní minulost císařského Japonska a jeho výboje vůči Číně. (Sharf 1995: 98)

Čína ovšem na poli mezinárodní politiky selhala především v tom, že obě čínské republiky v té době nepostupovaly kohezně v řešení územního sporu, a tak promarnily své šance na to, aby souostroví patřilo alespoň jedné Číně. Na druhou stranu, kdyby Číňané měli napjaté vztahy s Japonskem kvůli území už tehdy v 70. letech, je dost možné, že by Japonci nepřispěli takovou mírou k rozvoji čínské ekonomiky. Ve výsledku známé Tengovo prohlášení, že chce nechat pohraniční spory na příštích generacích, rozhodně nebylo nemoudré z hlediska taktického uvažování státníka. Každopádně, pokud ostrovy náleží Japonsku neprávem a mezinárodnímu společenství to nevadí, celá věc může znovu probudit starou zášť mezi národy, jejichž vztahy jsou už nyní značně narušené.

Hlavním cílem bádání práce byla ovšem snaha potvrdit, anebo vyvrátit hypotézu, že státy Japonsko a Čína jsou vzájemně provázané do takové míry, kdy se situace dá nazvat interdependencí, protože státy vzájemnou interakcí, zejména obchodem, dosahují značných výnosů, o které by přišli v případě konfliktu, tzn. přerušení interakce. A proto, že Japonsko je závislé na čínském dovozu z téměř 28 %, je možné potvrdit, že Čína je pro Japonsko největším zahraničním importérem. V mnohých případech se jedná o výrobky japonských firem vyrobené v Číně, které si zvolily ČLR pro nízkou cenu práce a pro logisticky velmi blízkou lokalitu. Z celkového objemu japonského exportu 25 % celkového exportu míří do ČLR. To znamená, že je Japonsko závislé na exportu do Číny až z ¼. Při jakémkoliv přerušení obchodní interakce s Čínou by Japonsko přišlo o značnou část svého bohatství a tak je v jeho zájmu podpora kvalitních vztahů s Čínou, protože velikost čínského trhu do budoucna ještě poroste, a to může pro japonské exportéry v blízké době znamenat větší příležitosti než doposud. Čína byla pro změnu zase od začátku nejvíce závislá na japonských investicích a nových technologiích, zároveň se Japonsko na začátku kapitalistického vzestupu Číny stalo důležitým významným věřitelem Číny.

V současnosti je Japonsko stále důležitým investorem Číny. Zároveň je Japonsko druhou největší destinací čínského exportu po Spojených státech a druhým největším dovozcem po Jižní Koreji. I když ve vztahu k čínské ekonomice má japonský export a import na čínském trhu mnohem menší podíl než v obráceném případě, Keohane sám tvrdil, že *interdependence* bývá často asymetrická. Za zmínku stojí ještě fakt, že růst čínské ekonomiky je závislý na moderních technologiích zejména z Japonska, jež si Čína postupně osvojuje. Riziko války je v

obou případech velmi nevýhodné i přes vzájemnou historii staré zášti a nevyřešeného sporného území. Obě země by ztratily mnohem více, než by získaly. Pokud Čína bude nějak v budoucnu postupovat v zájmu získání kontroly nad Senkaku, tak jedině přes mezinárodní instituce jako soudy a OSN. V každém případě je válka velmi nepravděpodobná za předpokladu racionálního chování obou aktérů, především když ještě vezmeme v potaz, že od 70. let 20. století se tyto dvě země ani jinak, než racionálně nechovaly. Podle všech ukazatelů se však zdá, že mír v oblasti bude zachován a to bez ohledu na společnou minulost psanou válkami i na současné marginální územní spory.

Prameny a literatura

Elektronické zdroje

André, Paul. 2018. *CONOMIC INTERDEPENDENCE AND STRATEGIC THINKING IN SINO-JAPANESE RELATIONS: Reconsidering the amendment of article 9 of the Constitution of Japan*. Dostupné na: <http://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2018/02/Asia-focus-63.pdf>

Bade, Ben. 2011. *China Business: WTO Accession, Globalization, and a Changing China*. Dostupné na: <https://www.chinabusinessreview.com/wto-accession-globalization-and-a-changing-china/>

Bajpae, Chietigj. 2016. *Japan and China: The Geo-Economic Dimension The stage is set for a growing geo-economic rivalry in Asia*. Dostupné na: <http://thediplomat.com/2016/03/japan-and-china-the-geo-economic-dimension>

Bajpai, Prableen. 2016. *The Biggest Losers From China's Slowdown*. Dostupné na: <http://www.investopedia.com/articles/investing/031116/biggest-losers-chinas-slowdown.asp>

Bajpau, Prableen. 2017. *INVESTOPEDIA: The World's Top 10 Economies*. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/articles/investing/022415/worlds-top-10-economies.asp>

BBC News. 2017. *Syria war: Russia and China veto sanctions*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-39116854> (28.02.2012)

Bowen, James. 2007. *JAPANESE WAR CRIMES: The Pacific War Historical Society records here Japan's long history of denial of its ghastly war crime*. Dostupné na: <http://www.pacificwar.org.au/WarCrimeIntro.html>

Lin, Justin Yifu. 2011. *Luncheon ADDRESS: China and the Global Economy*. Dostupné na: <https://www.frbsf.org/economic-research/files/Lin.pdf>

Lehmann, Jean-Pierre. 2015. *Economic ties won't ensure peace between China and Japan*. Dostupné na: <http://www.eastasiaforum.org/2015/11/03/economic-ties-wont-ensure-peace-between-china-and-japan/>

Mao, J. 2014. *Economic cooperation benefits both China and Japan*. Dostupné na: http://www.chinadaily.com.cn/world/2014-08/20/content_18455171.htm

NJ Alpha. 2016. *Japan's Intransigent Policy Toward Her WWII Atrocities*. Dostupné na: <https://nj-alpha.org/editorial/japans-intransigent-policy-toward-her-wwii-atrocities/>

Graceffo, Antonio. 2016. *China Japan Economic Interdependence*. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/conclusion-china-japan-economic-interdependence-antonio-graceffo>

Griffiths, James. 2017. *North Korea launches missile over Japan*. Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2017/09/14/asia/north-korea-missile-launch/index.html> (15.10.2017)

Reutes. 1997. *Yeltsin in China To Put an End To Border Issue*. 1997. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/1997/11/10/world/yeltsin-in-china-to-put-an-end-to-border-issue.html>

Rusdy, Akbar Muhammad et al. 2016. *International Journal of Social Science and Humanity: 2016 Japan-China Relations: "Hot Economy, Cold Politics"* Dostupné na: <http://www.ijssh.org/vol6/765-CH417.pdf>

Susumu, Yabuki. 2014. *The Origins of the Senkaku/Diaoyu Dispute between China, Taiwan and Japan*. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/japan/gdp>

Taira, Koji. 2004. *The China-Japan Clash Over the Diaoyu/Senkaku Islands*. Dostupné na: <https://apjff.org/-Koji-TAIRA/2119/article.html>

TRADING ECONOMICS. 2017. *Japan GDP*. Dostupné na <https://tradingeconomics.com/japan/gdp>

The Guardian. 2012. *Syria resolution vetoed by Russia and China at United Nations resolution*. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2012/feb/04/assad-obama-resign-un>

Waisová, Šárka. 2002. *Teorie mezinárodních režimů*. Dostupné na: <https://mv.iir.cz/article/view/31/27>

WORLD TRADE ORGANIZATION. 2018. *Japan and the WTO*. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/japan_e.htm

Zhang, Hongyong. 2016. *Economic Relations between Japan and China in 2016*. Dostupné na: http://www.rieti.go.jp/en/columns/a01_0441.html

Dokumenty

Colective Learning. The OBSERVATORY OF the ECONOMIC COMPLEXITY. Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/>

Literatura

Ashmead-Bartlett, Ellis. 2003. *Port Arthur: The siege and capitulation*. Folkestone. Kent: Global Oriental. b. m.

Brzezinski, Zbigniew. 1972. *The Fragile Blossom: Crisis and Change in Japan*. New York: Joanna Cotler Books.

Cohen A., Jerome. 2012. Hungdah Chiu, China, and International Law: A Life Well Spent. Maryland: Maryland Journal of International Law.

Dupuy, Ernest R. a Dupuy, Trevor R. 1997. *Historie vojenství*. Praha: Forma.

Fernekes, William R. 2002. *The Oryx Holocaust Sourcebook*. Westport: Greenwood

Ferrel, Robert H. 1955. *The Mukden Incident: September 18–19, 1931*. *Journal of modern history*. Chicago: The University of Chicago Press.

Glahn, Richard Von. 2015. *An Economic History of China: from Antiquity to the Nineteenth Century*. London: Cambridge University Press.

Holden, Robert F. a Cervi. Douglas. 2007. *The Nanking Massacre and Other Japanese Atrocities Committed during the Asia-Pacific War 1931-1945: a Curriculum Guide for Secondary Teachers*. New Jersey: New Jersey Commission on Holocaust Education.

Ho, Ping-ti. 1959. *Studies on the Population of China, 1368–1953*. Cambridge: Harvard University Press.

Hua, Shiping. 2016. *China in the Twenty-First Century: Challenges and Opportunities*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Chiu, Hungdah. 1999. *An Analysis of the Sino-Japanese Dispute over the Tiaoyutai Islets, Senkaku Gunto*. School of Law. Maryland: University of Maryland.

- Jowett, Philip S. 2004. *Rays of the rising sun: armed forces of Japan's Asian allies, 1931-45*. Solihull: Helion,
- Karlas, Jan. 2004. *Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů*. Praha: IPS FSV UK.
- Keohane, Robert O. a Nye, Josef. 1996. *Power of Interdependence*. New York: Longman.
- Keohane, Robert O. 1984. *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy*. Princeton: Princeton University Press,
- Klimeš, Lumír. 1983. *Slovník cizích slov, 2. upravené vydání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kofman, Eleonore a Youngs, Gillian. 2003. *Globalization: Theory and practice*. New York: Continuum.
- Lensen, George Alexander. 1974. *The Damned Inheritance; the Soviet Union and the Manchurian Crises, 1924-1935*. Tallahassee: The Diplomatic Press.
- Ikuhiko, Hata. 1998. *The Nanking atrocities: fact and fable*. Tokyo: Japan Echo
- Jansen, Marius B. 1975. *Japan and China: From war to peace, 1894-1972*. Chicago: Rand McNally College Publ.
- Mao, Christina. 2014. *The Legal Status of the Diaoyu Islands*, New York: Palgrave MacMillan
- Métraux, Daniel A. 2013. *The Senkaku Islands Dispute between China and Japan*. Staunton: Mary Baldwin College.
- Milton, John. 2015. *Ztracený ráj*. Praha: Vadim Charkovský.
- Morris, Martin Dang. 1968. *Okinawa: Tiger by the Tail*. New York: Hathorn Books
- Nussbaum, Louis, Frédéric a Roth, Käthe. 2002. *Japan encyclopedia*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press,.
- Nye, Joseph S. a Keohane, Robert O. 2001. *Power and interdependence*. 3rd ed. New York: Longman.

Grieco, Joseph M. a Ikenberry, G. John. 2003. *State power and world markets: the international political economy*. New York: W.W. Norton & Co.

Paine, Sarah C. 2003. *The Sino-Japanese War of 1894-1895: perceptions, power, and primacy*. New York: Cambridge University Press.

Poundstone, Wiliam. 1993. *Prisoners dilemma*. Oxford: Oxford University Press.

Sharf, Robert H. 1995. *The Zen of Japanese Nationalism*. Chicago: University of Chicago Press 1.

Scholte, Jan, Aart. 1993. *International Relations of Social Change*. London: Open University Press

Taylor. Alan, John, Percivale. 1974. *The War Lords*. New York: Simon & Schuster.

Vasilejevová, Zdeňka. *Novodobé dějiny Japonska: (1868-1951) určeno pro posl. fak. fil.* Praha: SPN

Westwood, John, Norton. 1986. *Russia against Japan, 1904-1905: a New Look at the Russo-Japanese War*. New York: State University of New York Press.

Williams, Marck. 1998. *The WTO and Civil Society*. Mukwonago: CSGR.

.

PŘÍLOHY

Sporné ostrovy Senkaku v Tichomoří na mapě. **Obrázek č. 1**

Dostupné na: <https://i.ytimg.com/vi/VLvHC82GVsU/maxresdefault.jpg>